HIPPOCRATIS
COI
THEOLOGIA,
IN QVA PLATONIS, ARISTOTELIS, ET GALENI PLACITA
CHRISTIANÆ RELIGIONI CONSENTANEA
EXPONVNTVR:

AVTHORE
IOANNE STEPHANO
IATROPHYSICO VENETO.

Ad Serenissimum Venetorum Principem
FRANCISCVM ERIZZIVM
CLEMENTISS.

VENETIIS, M DC XXXVIII.
APVD HÆREDES IOANNIS DE SALIS.
Superiorum permissu.

SERENISSIMO ALMÆ REIPVBLICAE VENETAE PRINCIPI FRANCISCO ERIZZIO, &c.

RVDENTER olim ob vnius Democriti morotim, atque inualetudinem Abderitæ Vrbem vniuersam, & Leges suas ægrotare exclamarunt, sciebant enim bonos viros esse Ciuitatum munimenta, non mœnia, non turres, sed sapientium virorum consilia. Quocirca Hippocrati totam

Ciuitatem offerebant pro salute Democriti, cuius sapientia illis erat instar omnis legis, & munitissimi Propugnaculi. Et profectò in terris nihil diuinius Principe sapiente, qui, Populis dum imperat, temperat, recreat, fouet, & ad summi illius, & optimi Conditoris exemplar vnicuique benefacit, tuetur, beat. Is est, qui ad Dei nutum gerit omnia, cuius cor in manu Domini est: Tanta enim inter Deum, & sapientem virum intercedit similitudo, (solâ enim sapientia conciliatur) vt Dei voluntatem Rex agendo exprimere videatur, vicissimque Deus Regis cor exponere. Quantum enim humana fert conditio, sapiens non potest esse malus, quare cum eius actiones diuinitatem æmulentur, diuina verò operatio bonum perpetuò moliatur, beati profectò Populi illi, quibus bonus, & sapiens Princeps præest, & moderatur.

Beati igitur V E N E T I, *qui Principe sapientissimo fruuntur, cuius inclyta gesta terraque, Marique vsque adeò extant, vt sint Herculeis laboribus, aut Miltiadis trophæis clariora. Prisci illi Romani Religione Numam efferunt, probitate Traianum, prudentia Fabium: Solonem commendant consilio Salaminij, Epirotæ rei militaris gloria Pyrrhum: Verùm imagines sunt ad te (serenissime Princeps) in quo omnes virtutis numeri longè explendescunt. Quippe tute Nestor es, tute Thiresias, Prometheus, Achates tibi. Sed enim cùm natura ita comparatum sit, (prout scribit Plato ad Dionysium) vt sapientia indiuiduam, perpetuamque*

Co-

Comitem habeat Potentiam, non est mirum, si afflictam ab aduersis Remp. virtute tua erigere potuisti, si Belli angustijs oppressam hoste potentissimo propulsato vindicasti: Vt de te illud verè dicatur.

Vnus Homo nobis faciendo restituit Rem.

Quid verò? Ecce, dum Bellorum incendijs vniuersus Orbis conflagrat, dum Mars toto sæuit orbe, Populos tuos pulchra in pace tueris, qua nihil suauius, nihil optabilius humanæ societati accidere potest. Tu summa cum prudentia libertatem, copiam, rerumque omnium affluentiam longè curas, Pauperes recreas, & subditos ad tui normam componis.

O Venetûm fœlicem Vrbiem, fœlicia Regna,
Quîs inter licuit prælia pace frui.

Hæ virtutes, hæc merita Populorum acclamationes, & applausus excitarunt, cumque ego tuus sim, clementissime Princeps, non potui, quin ad te venerabundus accedam, & munus mole quidem exiguum, religiosè offeram, meæ deuotionis symbolum. Hippocraticam dico Theologiam, *in qua diuina ethnico quidem more, sed ad nostram Religionem accommodato tractantur, quæ cum primæ sapientiæ orgia, & mysteria contineant, tibi, (sapientissime Princeps) deberi in animum induxi, diuina enim non nisi Diuo cuidam exhiberi debent.*

Faxit igitur Deus, vt conatus mei haud omnino tibi improbentur, ita enim fiet, vt sub tui nominis splendore liber emissus authoritatem nanciscatur, & calumniantium dentatos sales effugiat: Ecquis enim fœtum

tuo

tuo Numini dicatum audeat insimulare ?) Interim verò (optime Princeps) meam tibi obtestor voluntatem, nihil mihi vnquam fuisse antiquius, quàm meæ ergà te obseruantiæ, & deuoti obsequij specimen aliquod præmeferre, ita enim sibi me obstrinxerat heroica virtus, vt litare tandem oportuerit.

Te Patriæ, Patriamque tibi Regnator Olympi
Sospitet, & longas imperet ire dies.
Acclamant Populi. VIVAT. cui Copia cordi,
Paxque, & Relligio, Iustitiæque modus.

Ioannes Stephanus Phil. & Medicus
Venetus humill.

PRÆFATIO.

VAM ſum pollicitus Hippocratis Theologiam, nunc qualemcumque prodo. Parcere decreueram iudiciorum aciem veritus, ſed adeò me ſibi deuinxit Hippocrates, vt nominis iacturam facere maluerim edendo, quàm ingratitudinis notam premendo ſubire.

Nihil achariſtia fœdius, nihil frequentius; Vt vel diſcipuli mulorum inſtar Præceptoribus pedes impingant. Nefas execrandum, quod tamen deterioris notæ homines inuadit, quique humi ſerpunt: Humaniores, & ſciti non patiuntur tale nefas ad fores accedere: Inſtructas premittunt Charites, vt malè accipiant: Duplo penſatur gratia, nec quicquam tam exile ædes ſubit, quod antipelargiâ non rependatur. At verò me extra cancellos egit animus iratior, ita aduerſatur flagitioſum ſcelus; valeat, vbi pro Perca Scorpium. Redeo ad rem. Hipp. Metaphyſicam in pauca contraxi, tum quia in paucis conſiſtit veritas, tum quia temporis anguſtijs preſſus vberiorem non potui promere doctrinæ ſuccum,

cum, qui hunc tamen vel primoribus labijs libarit, non diffitebitur diuinam senis erga Deum pietatem, atque recognitionem. Genus autem scribendi medium adhibui, ne si elegantiores voculas vsurpassem, obscurior fierem. Frequentior inter disputandum Platonicorum incidit mentio, quòd expressiùs, & præclariùs diuina tractarint. Interim etiam interseuisse quædam è Christiana Theologia prompta non dubitaui, & analytica despexi præcepta, vt pia, diaque senis sapientia magis extaret. Nec minùs de Prouidentia Dei crebra intercidit dissertatio, vt etiam tautologias vitium commiserim, quòd sine eius præfatione proposita disputatio probari satis non posset. Quin altiùs quædam repetere opus fuit, nam quemadmodum qui feram capturi longa indagine saltus circundant, & peruadunt, vt in casses conijciant animal, ita accliuem perihegesin incurrere mihi necessum fuit, vt Hipp. sententiam assequerer, quæ in hoc argumento perinde se habet, atque in composito pharmaco basis, quæ plerumque virtute modò cæteris præponderat, nam quæcunque circumscribuntur, illius ergò, & hac de caussa Hippocraticam appellauimus Theologiam.

Res faciat, non verba fidem, procul ite { *Loquaces.* / *Maligni.* / *Prophani.* }

HIPPOCRATIS COI THEOLOGIA,

IN QVA PLATONIS, ARISTOTELIS, Et Galeni Placita Christianæ Religioni Consentanea exponuntur.

AVCTORE

IOANNE STEPHANO IATROPHYSICO VENETO.

Quòd Deus humanæ princeps sit caussa Naturæ. *Caput Primum.*

GREGIE magnus ille Alexander, cum in Iouis Ammonis templo à Vate dictus esset Iouis filius, nihil mirum, inquit, nam Iuppiter omnium quidem naturâ Pater est, at ex ijs optimos quosque peculiariter suos facit. Nec inscitè Parmenides, vnum esse id, quod est, constanter asseruit, si quidem testante Simplicio, quod verè per se, & maximè est, vnum, nempe Deus est, cætera, quæ sunt, haud simpliciter, sed aliquid sunt, quum deriuatam habeant

substantiam. Et sanè quidquid in hac rerum immensitate consistit, triplici ordine distribui, compertum est: Quædam enim duntaxat existunt, vt elementa, & inanimatorum genus omne; quædam vita, motuque fruuntur, quædam præterea intelligendi sublimitate perficiuntur. Vniuersa hæc natura quodam ordine continetur, ordo autem ad vnum primum adspirat, quare singula ad vnum primum referri necessum est: Primum autem in aliquo genere reliquorum, quæ sub illo genere coercentur, caussa est; hæc verò cum sui similitudinem, & characterem imprimat, par est, vt primò, maximèque sit, viuat, & intelligat: Atqui huiusmodi Deus est, quum sua sit Vsia, Vita Intelligentia. Quamobrem ad Deum, vtpotè ad primum τὸ ὄν, primum quod est, primam vitam, primam intelligentiam referuntur singula, ab eodemque pendent

Lib. xij. Metaph. Cui quidem sententiæ ne Arist. quidem renititur, nec Au thor libri de caussis.

Hoc autem interesse videtur, quòd vti Deus singul creando suam cuique naturam communicat, ita vitan intelligentiamque formæ perficientis instar, quod sar manifestè constat, siquidem suam singulis substantia nullo supposito impartitur, vitam autem, intelligentiamque præiacenti iam substantiæ insinuat, inseritque, quæ ideò actus, perfectionisque sunt instar, quòd substratam instruunt, exornantque substantiam.

At Peripateticus aliquis ab Alexandræo Auditorio possit obijcere: Deum hyperusium Mundum mouere, & regere vti finem (æquum enim est, vt nobilioris caussæ nomine dignetur) quare à mundano hoc opere facilè vindicatur. Cui responsum volumus; dum cœlorum motrices Intelligentiæ in suum Creatorem intuentur, mouentque singulæ suos orbes diuinitatis radio collustratæ, vt illius imperio obsequantur, suasque actiones referun ad primæ caussæ gloriam, mouere quidem Deum, ceu finem, vt efficientem verò, quia illis vim mouendi suo

orbes,

orbes, & motu vniuersitatem gubernandi concessit. Id quod Simplicius planè asseruit, immo alios perstrinxit, qui aliter sensisse Alexandrum arbitrati sunt. Quâ enim tenus, inquit, Deus mouet cœleste corpus, omnium, quæ sub Luna sunt, effectiua caussa existit, quatenus verò Intelligentias vt appetibile, & desiderabile mouet, finis est. Cæterùm licèt hæc mundi concinnitas, & spectata in singulis pulchritudo Authoris sui immensitatem, & sapientiam præclarè demonstrent, (scitè enim Trismegistus in Pimandro, inquit, cum statuam, & imaginem absque Fabro, & Pictore fieri, nullus audeat asseuerare, Miram Mundi huius constitutionem sine conditore constitisse putabimus?) Vnum tamē hominem Galenus contemplatus, eiusque structuram, mirari primùm, tum exclamare cœpit, à natura mortali tam admirabile opificium effingi non potuisse, sed à Deo, aut sapientissima Intelligentia, cum enim tam incredibili artificio omnia concinnata, atque connexa videret, non potuit non erigere oculos in cœlum, & diuinius sapere. Propterea scripsit, se Commentarios de humani corporis natura, ceu hymnos quosdam conditori suo composuisse, propterea quod ex his appareret, quænam ipsius Creatoris sit sapientia, quæ bonitas, quæ virtus, ignoratio quorum summa est impietas. Quod enim, inquit ille, cultu conuenienti exornarit omnia, nullique bona inuiderit, id perfectissimę bonitatis specimen esse statuo; Inuenisse autem quo pacto omnia adornarentur, summæ sapientiæ est: At effecisse omnia, quę voluit, virtutis est inuictæ.

Cap. 5.

Lib. 3. de Vsu Partium.

Possitne Moses de Deo præstantius quicquam effari? Possitne Theologus? Ecce vt ex visibilibus inuisibilia Dei cognoscit. Vt per creaturam Creatorem colligit, & colit? Potuitne Plato ab Ægyptijs diuinius quippiam ediscere? Ille Moses Atticus perhibetur, quòd scripserit, per Ideam Deum effecisse Mūdum, verùm materiam fingit Deo syncronam, & contemporaneam, quasi sine ma-

teria non potuerit Mundum procreare: Materiæ adiungit Idæam,siue sapientiam,vt in pondere,numero,& mensura opus tam perfectum conderetur; quam tametsi expungere conatur Arist. quòd sapientia tota in cõtemplatione sit posita,contemplatio in se,& intra se vertatur, efficiens extra,& in alio,defendi tamen potest, & certa ratione stabiliri: Nam si sublunaria omnia ad cœlestia referuntur, hæc autem ad primum Motorem, quum in habentibus ordinem ad vnum primum sit perueniendum, necessum est,vt quidquid ortum subit,naturam suam induat deriuata à primo motore virtute, qui omnium Author est,quum verò vnumquodque agat iuxtà naturæ suę modum,& ingenium, Deus autem naturæ summæ intellectualis sit,intelligendo agit,sicur ignis,qui igneæ est naturæ,agit vrendo,atqui non posset Opifex rerum omnium productionem moliri, ni singulorum formas,& Ideas in se se contineret . . . . *Pulchrum pulcherrimus ipse*
Mundum mente gerens, similique in imagine formans.
Quamobrem connatum exemplar eorum,quæ fiũt, Deum circumferre mẽte,non est absurdum,connatum, inquam, non separatum,quale Xenocrates finxisse creditur, quod sibi Deus ob oculos ponat aliquid in nostrate hoc Mundo creaturus.

Lib. 9. cap. 8. de Hippocr. Plat. Placitis. Sed ad Galenum reuertamur,qui summi Opificis prouidentiam in humano corpore condendo conclusit earum rerum similitudine; quæ ab hominibus fiunt. Nam, inquit, si fines ad quos fabrica hæc (loquitur de humano corpore) constituta est, connumeraueris, eosque omnes assecutum esse Opificem deprehenderis,quid aliud quàm euidentem eius magnitudinem, potentiamque cognosces? Quocirca (paulò post infert) temerariam, ac fortuitam, neque artificialem caussam fabricæ nostri corporis existimare absurdum est.

Quibus sanè veteres quosdam Physicos perstringit vtputa Democritum, qui omnia temerario quodam Ato-

morum congressu conflari credidit, carpit & Hippocratem, qui naturam nostræ creationis opificem facit, non assurgit ad Deum. Sed vt liberè dicam, negligenter admodum in hac re, alioquin oculatissimus, connixit, Hipp. enim tã præclarè de Deo, quàm quiuis alius. Ita enim ille.

De fœminea verò natura hæc dico, sentioque, maximam quidem caussam, & potissimum quid in hominibus esse diuinum Numen, &c. Vnde scitissimè colligit Caluus, Deum esse potissimum Authorem, & præcipuam caussam rerum humanarum. Cæterùm lib. primo de victus ratione Deum tam cõceptis verbis vniuersæ naturæ conditorem efficit, vt nihil clarius. Naturam, inquit, omnium Dij ornauerunt, quæ verò homines fecerunt, nunquàm similiter semper rectè, & non rectè se habent, sed quæ Dij, semper eodem modo, & ritè habent, &c. *Lib. de Muliebri Natura.*

Proh Deum immortalem, & adhuc erit aliquis, qui senem insimulet? Quis hinc vel singularem Dei prouidentiam non conijcit? Palam enim Deum singula iuxtà naturæ suæ meritum exornare, & perficere, quin in vniuerso ordinis, & constantiæ, atque adeò naturæ authorem esse profitetur, vt nisi Cæcus non inspiciat piam, præclaramque Hippoc. mentem erga Deum. Hinc Plato, Deus, inquit, omnium rerum gignendarum ideas continens, easdem menti confert, mens ex præscripto Dei animam Mundi docet, anima Mundi semina, vegetalemque vim cum idoneis spiritibus parit, & condit, quam naturæ committit, per quam in materiem concinnè paratam insinuantur, atque infunduntur.

Deũ enim instar centri esse, credidit Plato, circà quod circuli quatuor, Mens quippe, Anima Mundi, Natura, Materia. Ad hanc sententiam collineauit & Pergamenus, *Lib. de*

format. fœt. c.6. vbi ſcripſit, Deum ſcilicet inſtar ſummi Artificis rerum ſeminibus agendi principium largitum fuiſſe, vt ex illius Mandato,atque præſcripto propria obeant munera. Aui-
Lib. 3. F.19.c.2 cen.autem Galeni Aſſecla ait,virili ſemini plus ineſſe formæ iuſſu Dei, quòd hinc hominis formatio inchoatur. Formatricem verò vocat vnum ex Dei arcanis.

At verò naturam,dicet quiſpiam,paſſim,inculcet Hippocr.Ita ſit ſanè.At qui naturam dicit,Dei prouidentiam inſinuat,natura enim primum, & commune motus principium definitur,at quale hoc eſſe poſſit niſi primus Motor? Ariſt. Natura modò ordo,modò ordinis cauſſa dicitur in vniuerſo, ſed quæ poteſt eſſe ordinis cauſſa præ-
Lib. 1. de Cęlo tex. 20. ter ordinatorem Deum? Huc reſpexiſſe videtur etiam, quando ſcripſit,rectè feciſſe naturam,quæ cœleſte corpus ortus,atque interitus futurum expers exemit à contrarijs:
Lib. 2. de ortu tex. 59. Item,naturam id ſemper omnibus velle, quod eſt melius. Vnde Vates ingenioſus.

Ouidius. *Hanc Deus, & melior litem Natura diremit.*

Quibus locis natura ſumitur pro Deo.

Lactantius Firmianus, Natura, inquit, remotâ prouidentiâ, & poteſtate diuinâ prorſus nihil eſt, quia cũ Natura naſcentiam quandam dicere videatur, neceſſe eſt mentem eſſe diuinam, quæ rebus omnibus ſua prouidentia naſcendi principium præbeat.

Huc acceſſere Mercurius ille ter maximus,Pythagoras Plato, quos ſcimus naturam feciſſe vniuerſale principiũ, vimque à prima cauſſa per Cœli motum in alia corpora omnia diffuſam, quæ etſi vna ſit, pro corporum tamen varietate ſuſcepta fiat diuerſa.

Lib. 4. de Benef. cap. 7. Plin. lib. 2. c. 7. Scaliger exercit. Huc etiam Seneca,Plinius,Sextus Empiricus, & è recentioribus Scaliger conceſſere,naturam ſcilicet eſſe Deũ ipſum,diuinamque rationem toti Mundo, & ſingulis partibus inſitam,omneſque recto ordine gubernantem. Et mehercle cum vniuerſa hæc mundi natura omnia continens,& per cuncta rerum meabilis Solis,& Lunæ, cætero-

rorumque ſyderum curſuram, temporumque vices, & oceani reciprocos temperans æſtus, hancque rerum immenſitatem rato ordine regens tam ſapienter omnia gubernet, atque moderetur, fateri neceſſum eſt, diuina quadam mente architectatrice, & protectrice vti, quæ omnia recta ratione adminiſtret, & prouidenter tueatur. Hæc verò ipſius ratio lex eſt naturæ è ſumma mente, Deique numine profecta. Hinc Plato. Cum Deorum Sator, inquit, mundum, naturamque conderet, huic ſimul leges fatales indixit.

aduerſus Cardanũ l.7. 17. 20.278. 323. 339.

O qui perpetua Mundum ratione gubernas
Terrarum Cœlique Sator, qui tempus ab æuo
Ire iubes, ſtabiliſque manens das cuncta moueri.

Boetius lib.3. de conſ. Philoſoph.

Abſit tamen, vt cum Stoicis naturam cum Deo confundam, qui perinde differre ſcio, ac ſeruus à Domino: Natura enim addicta, & veluti iugata materiæ; non poteſt, quin eius in agendo imploret auxilium. At Deus immateriatus omnino, vt eſt ſupra fatum, ita ſupra naturam, quia extra motum, locum, & tempus (quibus affectionibus rebus cauſſa materiæ inhærentibus continetur fatum, & natura) quare cum liberrimus ſit, nec materiæ inſitus, alius à natura eſſe videtur. Accedit, naturam patiendi potius, quàm agendi principium ab Aphrodiſæo appellari, cui poſt Simplicium applauſit D. Thomas hoc vel in Cœlo verum eſſe aſſeuerans, quod ſine piaculo de Deo dici non poteſt, cum ſit puriſſimus actus. Ad hæc naturæ eſt finita, & ad vnum determinata potentia, vtpote humani ſeminis ad hominem, at Dei indefinita, & infinita, agit enim liberrima non impedita, aut coacta voluntate. Denique Ariſt. ipſe prodidit, naturam ipſam ſemper, quod melius eſt, quantum poteſt, efficere, hæc autem limitatio impotentiam quandam arguit, quam in Deo concipere ſit nefas.

Ita tamen Stoicos reijcio, qui Iouem ſui fati compedibus alligant, vt vniuerſalem illam poteſtatem per ſingula

mea-

meabilem, quam communem appellant naturam h.e. effectricem, & directricem singularis naturæ summam Dei rationem esse concedamus.

Etenim vbi multa conspicamur in vnum finem dispositata, atque coordinata, & in eum per sua Munera absque cognitione, & cogitatione tendentia, aliquam necesse est cogitare Intelligentiam, quæ & finem cognoscat, & ordinet omnia, siquidem ordinatè disponere intelligentis, & Sapientis est. Hinc Auerrhois, atque Themistius non errantis Intelligentiæ, opera Naturæ nuncupabant. Quare & Plato de diuinis agens ad naturalia descendit, vicissimque naturalia percurrens ad diuina perrexit, quū hæc naturalium sint principia: sed tempus est, vt huic disputationi colophonem imponamus.

Lib. 12. Metaph. lib. 1. de Anima c. 23. In Parmenide. In Timæo.

Quòd spiritus omnia replet.

CAPVT II.

B vniuersali quadam natura in proprios fines singulorum opera dirigi, apud Philosophos in confesso est: Illam Stoici spiritum nominatim appellarunt toti mundo infusum, qui varias sortitur appellationes pro varietate materiæ, cui se se insinuat; de quo in præsentiarum paulò diligentiùs nobis est edifferendum, vt Hippocratis nostri sententia, & quantum cum sacris litteris conueniat, constet.

Age ergo corpus cum Platonicis in solidum, & spiritale diuidamus, hoc, quidquid oculorum aciem effugit, appellant, cuius quidem plures extant differentiæ: Nonnunquam pro anhelitu accipitur, vt apud Hipp. spiritus frequentior dolorem, & accensionem significat in his, quæ sunt supra diaphragma; Nonnunquam significat Animam. Vnde Epicureus Vates.

Libro Primo Prognostic.

Spiritus eque feris humana in corpora transit
Inque feras noster :

Medici pro suo vsu spiritum vocant substantiam æthercam minimè conspicuam caloris,& facultatis sedem, animæque cum corpore vinculum, primumque obeundæ functionis instrumentum.

Spiritum hunc transmūdani Philosophi multifariam, dum illud Geneseos. *Spiritus Domini ferebatur super aquas.* interpretantur. Quidam enim arbitrantur, eo Mosem aēris elementum indicasse,aut ventum, cuius flatus, atque reflatus admirabilis est reciprocatio, cuius est ingenium super aquas efferri, quod quidem verbum (ferebatur) indicat. Appellari autem Spiritum Domini volunt, vel quòd à Deo immissus esset, tunc enim naturales caussæ, quæ flatus cierent, præsto nihil erant, seu quòd ventus ille præpotens nimis, ac vehemens esset, Mosis enim Mos est,vbi quippiam eximium significare vult,Dei nomen adijcere,vt cum Cedrus Dei,Ciuitas Dei dicitur. *Tertullianus aduersus Hermogenē, cui applaudit Theodoretus quæst.8. in Genesim.*

Quidam haud ventum,aut aerem,at vim quandam vitalem, & energiam, impressamque aquis fœcunditatem intelligunt: Nec enim infrequenter mysticæ paginæ,cum subitam quandam vim, & efficaciam ad aliquid insigne patrandum significare volunt, Domini spiritu vtuntur, vt cum dicitur, spiritum Domini in Psansonem irruisse,& discerpsisse Leonem. Quo spectat & illud, spiritum Domini sustulisse Eliam,& rapuisse Philippum. Idem verò Moses dicere voluit, in principio Deum vim indidisse aquis,vt intelligeretur,quæcunque postea facta fuissent, aliunde virtutem, nīmirum à Deo suscepisse. *Chrysostomus Hom.3.*

Nec desunt,qui per spiritus Angelos notari autument, qui Cœlos, maximè primum mobile pernici celeritate cient. Quo significatu apud Regium Vatem scribitur. *Qui facit Angelos suos spiritus.* Aquarum autem nomine significari Cœlum,non est nouum,nec insolens,si qui- *Caietanus.*

dem Cœlum hebraicè appellatur ſchamain ab aquis deducto vocabulo. Quare Cœlum Chriſtallinum, quod primum mobile credunt, quum ſit pellucidum, & perquam diaphanum, aquæ nomine ritè donari poterit.

Andreas Alpagus Bellunensis comm. in lib. de Anima Auic.

Auicennæ Interpres Intelligentiam quandam comminiſcitur ſecundùm Deum nobiliſſimam, quæ ſingulis aſſiſtit, noſtraque potiſſimùm dirigit munera. Ab vno, inquit, (hoc ceu protritum axioma apud Poetas eſt) prout vnum eſt, non prouenit niſi vnum, atqui uni Deo maximè congruit vnum eſſe, quatenus vnum, quum omnium Deus ſit ſimpliciſſimus, atque puriſſimus actus, quare à Deo non prouenit niſi vnum. Hoc autem non eſt niſi vniuerſalis Intelligentia cæteris Intelligentijs ſecundùm Deum abſtractior, puriorque, quarum eſſentia, & energia non modò à Deo pendet, ſed etiam ab hac ſuperiore Intelligentia, quæ Deum proximè eſt, atque adeò nobiliſſima. Huic ſententiæ Sacræ Geneſeos verba accommodat (*& ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas*) vnde confici putat, atque concludi, ſpiritum hunc, quem Intelligentiam indigitat, ante terram, & aquam procreatum fuiſſe. Quod igitur à Deo, inquit, primum procreatum fuit, ſpiritus eſt, nempe ſpiritualis illa ſubſtantia à corpore abſtracta, quam Arabes Philoſophi à Deo primùm emanaſſe, certò credunt, Peripatetici verò, qui mundum ſemper fuiſſe, & permanſurum arbitrantur, Intelligentiam hanc proximè à Deo pendere dictitarent. Auic. autem hanc ſimplicem Intelligentiam à Deo productam plurium effectricem agnoſcit, à qua cæteræ Intelligentiæ, mundanaque cuncta vim inſpirante Deo fiunt, & gubernantur. Præterea homini fœlicitatem, ſupremamque beatitudinem contingere ex animæ copulatione cum vniuerſali hac Intelligentia, quæ dum hîc agimus humanæ aſſiſtit animæ, ceu lumen ſolis viſui, exiſtimat. Quæ & ſi ingenioſè profeꝛuntur, digna tamen ſunt, in quæ fiat

acrior

acrior animaduerſio, neque enim Philoſophus, aut Theologus admitteret; ſed nobis, qui aliò pergimus, parcere, temperareque viſum eſt.

Sunt denique, qui per ſpiritum tria intelligi volunt, nempe Spiritum ſanctum, ventum, ſiue aerem, aut vitalem quandam creaturam, qua vniuerſus orbis viſibilis commouetur, & continetur. *Auguſtinus.*

Platonici verò ſpiritum hunc animam Mundi nuncupant, queis adſcripſit Maro.

Principio cœlum, & terram, campoſque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque Aſtra
Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.
Hinc hominum, pecudũque genus, vitæque volãtum,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore Pontus.

Virg. 6. Aenead.

Boetius verò eandem ſententiam his modis eleganter expreſſit.

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam per conſona membra reſoluis,
Quæ cum ſecta duos motum glomerauit in orbes,
In ſemet reditura meat, mentemque profundam
Circuit, & ſimili conuertit imagine Cœlum.

Lib. 3. Metro 9.

Animam Mundi mediam appellat, quòd inter Deum & hominem media eſt; triplicis verò naturæ dicitur ob triplicem operationem, qua Deum, & ſemet ipſam cognoſcit, & orbem conuertit.

Siue igitur ſpiritus iſte Deus ſit; tertia ſcilicet perſona Trinitatis, quemadmodum Græcorum, & Latinorum Patrum pars maxima credit, ſiue vis, & poteſtas illius per totum orbem diffuſa, Hippocrates Platonicis, & Chriſtianis Theologis appoſitè, & accommodatè locutus eſt, ſcribens ab hoc repleri omnia, temporumque vices, & diſcrimina peti, Solemque, & Lunam perpetua vertigine circumferri.

Quid autem, inquit, ſine hoc ſit tandem? Aut

Lib. de Flatib. cui rei non adest? Omne enim quod inter Cœlum, & terram est, spiritu repletum est, hic & hyemis, & æstatis caussa est. Quin & Solis, & Lunæ, & astrorum omnium cursus per spiritum procedunt. Quare Solis perpetuum cursum Spiritus, & æther perennis, & tenuis esse facit, &c. Hæc Hippocrates, quibus certè non aërem, qui nos ambit,& quem inspiramus, non flatum ex terrina exhalatione manantem intellexit, sed latentem præterea energiam per singula meabilem, quæ vt cœlorum motus moderatur, perpetuatque,ita temporum vicissitudines parit.

Vallerio la comm. in lib. de Flutibus. Theod. Zuinge-rus com. in lib.de Flatibus. Non defuere,qui difficili hac sententia impliciti tamquam Dædali labirintho,librum hunc Hipp.esse negarũt. At cum liber iste multis alijs, vt de Arte, de Veteri Medicina,de semine,de Natura humana,de Pueri natura λέξει similis sit,neque quoad τάξιν Hipp.indignus,omnino pro genuino agnoscendus; Spiritum hîc tandem vultuosi, & indignabundi aërem interpretantur, verùm e tanta difficultate tuti priùs non enatant, quàm multigenis atoporum fluctibus obruantur. Quî enim aër omnia replet? Ignis enim sub Luna subest, qui cœlorum motu agitatus huc demittitur,vt cum cæteris elementis mixtus misceat, & generationis fiat parens. Quî Solem, & Lunam perpetua vertigine motet? Nemo, nisi infantissimus,& qui dedita opera rerum ordinem turbet, aërem tantum habere virium, vt agat in cælestia, admittet. Scitum est, cœlestia peregrinis impressionibus non esse opportuna, quòd materiâ communicent,quæ vicissim mutua pugna confligunt. Nefas sit igitur, scitissimum senem tam supinæ ignorationis insimulare,qui optimè norit,aëri superesse ignem, vt docet lib. de Principijs, inferioremque hanc naturam supernis esse subditam lationibus. *Lib. de Animal. motu.* Impossibile est, ait Arist. Cœlum moueri ab aliquo in terra existente. At verò Plato non decere,dixit,rem antiquiorem

rem à poſtgenita regi. Audenter igitur aſſerendum hic pro ſpiritu diuinum Numen per totum orbem diffuſum intelligi, quo tum fiunt, tum fouentur omnia. Subeſt enim homonymia, ad quam non collimantes alij in ſcopulos offenderunt. *In Timæo.*

Ecce Iuppiter, qui Cœlum, terramque replet, cuius omnia plena: In quo ſumus, viuimus, mouemur. Iure igitur ſcripſit ſenex, ſine eo nihil fieri, & rebus omnibus adeſſe. Quia enim quidquid eſt, primæ cauſſæ eſt participatio, quæ vniuerſa diſponit, & reliquis vim tribuit, rectiſſimè Theologi Deum vbique eſſe per eſſentiam, præſentiam, & potentiam pronunciarunt. Quid quæris?

Deus ipſe apud Hieremiam; *Numquid*, inquit, *non Cælum, & terram ego impleo*? Ad hæc, ſpiritum Domini repleſſe orbem terrarum, ſacræ paginæ tonant. Scire tamen licèt generalem, hanc cauſſam rebus hiſce, quæ mouentur, externam eſſe, neque veluti partem intimam earū eſſentiam conſtituere, tametſi alio quodam intellectu dicatur Deum per eſſentiam in ſingulis eſſe, quatenus immenſitate ſua omnia replet, conſeruat, datque, vt operentur. Deus eſt omnia, inquit Parmenides, quia omnia continet. Deſinant Platonici poſthac Præceptorem ſuum diuinum appellare, ſuſpiciant, & admirentur Hippocratem Platone vt antiquiorem, ita diuiniorem. Vnde putas, animatum eſſe mundum, didiciſſe Platonem, niſi ab Hippocratem, quem ſæpe citat.

Sic enim libro primo de Diæta. Ego tamen hæc ſecundùm rationem exponam: Animalia enim ſunt & illa, & hæc, & neque Animal mori poteſt ſeorſum ab omnibus (totum enim moreretur. nempe mundus) neque quod non eſt generari, quum non ſit, vnde generetur. Sed augentur omnia, & minuuntur ad ſummum, ad minimum quantum eius fieri poteſt. *Cap. 4.*

Quo

Quo loco Hipp. non modò animatum esse Mundum, verùm etiam nullum omnino corpus interire, neque fieri, quod priùs non erat, probat, cæterùm permixta, & discreta affici, atque permoueri.

Lucretius. *Nec perit in toto quicquam, mihi credite, Mundo;*
Sed variat, faciemque mutat.

Quæ sententia à Philosopho subinde conuellitur.

Galenus Hippocratis applausor, mundum ab hoc spiritu gubernari habuit pro confesso.

Propterea, quis, inquit, tam demens audeat negare esse quandam mentem, cuius vis sit admirabilis, omnes terras permeantem, & in omnes partes diffusam? Sed nulla est pars mundi terra ignobilior, igitur per vniuersum diffusum esse spiritum illum viuificum, ratum sit, & constans.

Non me præterit, spiritum hunc, quem Zeno ignem, Hesiodus Amorem mundi totius opificem appellat, Peripateticos inuitos audire, quia si natura sit vis genitrix, & genitorum cōseruatrix, quæ quotidie noua cœlitùs influit Astrorum potissimùm solis motu excitata, quid opus est substantia permanente genitrice, & conseruatrice? Vnâ positâ tollitur altera. At sensus quotidie nouam influere demonstrat. Quare non est, quòd spiritus iste feriatus introducatur. At nos ex ordine, & immutabili constantia vnà cum Hippocrate hunc spiritum arguimus, atque admittimus, quo vniuersum ritè gubernatur, & singula in proprios fines, quos ipsa non cognoscunt, diriguntur. Nec

Lib. 1. de Anima tex. 86. tamen cum Platonicis Animam mundi, aut cum Auicen. Colcodæam appellamus. Sanè Aristoteles ob eam potissimùm caussam Thaletis opinionem reiecit, omnia Dijs plena esse asserentis, quòd crediderit, voluisse eum, Deum rebus omnibus esse permixtum, ceu animam, & formam quandam, quod sanè foret absurdissimum, siquidem diuina natura parte aliqua mutilari nequit, neque vllius rei forma, & pars euadere, quòd imperfectæ, & dimidiatæ essentiæ

ſentiæ proprium hoc fit. Eius tamen Numen, atque poteſtatem per vniuerſum diffuſam non negauit, dum Heraclyti retulit verba. Heraclytus enim in furnaria caſa caloris cauſſa ſedens, ad illos, qui illuc acceſſerant ſui gratia, & ingredi temperabant, ſcitè proclamauit; Accedite huc, inquit, confidenter, nam ne huic quidem loco Dij deſunt immortales. Qua de re præclarè pronunciauit Simplicius: omnia, inquit, Deo plena ſunt, vt Creatore, Benefactore, & omnia continente. Cuius quidem ſententia ijs perperdenda eſt, qui Deum effectricem Mundi cauſſam, & ſublunarium curam, prouidentiamque gerere iuxtà Peripateticos inficiantur.

Diogenes Mulierem conſpicatus ad Deorum aras tam incuruato corpore incumbentem, vt obſcęna quædam apparerent, non vereris, inquit, mulier, ne ſtante poſt terga Deo (cũcta enim plena Deorum ſunt) inhoneſtè habeas.

Dæmonax autem quum ab amico admoneretur, vt ſecum in Æſculapij templum iret, Dominumque pro ſalute filij oraret; adeònè, inquit, ſurdaſtrum exiſtimas Deum, vt nos niſi in templo ſit auditurus?

Sanè hanc Dei pręſentiam in omnibus rebus ſacri Doctores ex diuinæ eſſentiæ immenſitate, atque infinitate colligunt, & argumentantur. Nam ſi aliquid eſſet extra Deum, infinitus non eſſet, ſed finem haberet, & limitem præfixum. Sed & neceſſaria oſtendit ratio, Deum in omnibus agere non modò creando, ſed & conſeruando, & cooperando, nihilque agere, aut perfungi poſſe officio, vbi non eſt. Rectè proin Triſmegiſtus in Æſclepio, Mentem, nempe Deum, ſeipſa ſtare conſeruatricem omnium rerum, in eaque vniuerſa viuere, & conſiſtere. Item Author libri de ſecretione ſapientia ſecundùm Ægyptios, ſicut centrum circuli in ſe ipſo eſt, inquit, lineæ autem ab eo ductæ ad ambitum, ipſeque ambitus cum punctis in eodem centro exiſtũt, ſic quoque naturæ omnes in primo Agente conſiſtunt, & ab eo conſeruantur, id appetunt, & Lib. 12. c. 19.

ad

2.Sent. d.1.q.5. ad id reuocantur. Hinc Durandi error deprehenditur affirmantis, caussas secundas ita munera sua obire, vt nulla superiore caussa, ne quidem Deo indigere adiuuante. Quatrifariam enim Deus in his inferioribus suam exercet efficientiam, primò quia cæteris caussis vim indit agendi, insitamque conseruat virtutem, dein quia singula mouet, Postremùm quia vt Artifex per instrumenta suos promit effectus, & pro organorum diuersitate varia effinguntur opera, ita Deus per minores caussas agit. Hoc autem interest, quòd Deus, cuius infinita est substantia, nihilo penitus intercedente attingit effectum, Artifex autem non nisi machinamento: Præterea instrumentum nullam se ipso edit actionem, nisi aliunde moueatur: At inferiores caussæ à Deo profectò vim suscepere ingenitam, qua verè operantur, & sibi congeneres proferunt effectus, homo hominem, Leo Leonem. Vnde etiam Frastorij erroneus lapsus elucescit, negantis Deum cum secundis caussis immediatè cooperari. Lib.2.de intell.

Lib. de Mundo. Sed reuertamur ad Arist. qui de Mundo differens, spiritum hunc diuinum planè inuexit. Spiritus, inquit, dicitur quædam tum in Plantis, atque animalibus, tum per omnia commeans, animata, fœcundaque substantia. Hic ergo longè, latèque diffusus omnia continet, omnia lætificat vitalem mundi animam, ipsámque naturam secum afferens, quæcunque subierit vitalia faciens.

Paparel la Cõm. in lib. H pp. de Nat. Hu mali. Quidam melioris notæ Philosophi mundi animam interpretati sunt cœlestium orbium motrices Intelligētias, præcipuè verò Solis, quæ omnes mēte, intellectuque summo bono, idealique menti incumbunt; circulari autem sphærarum motu perpetuo elaborant ad corruptibilem hunc mundum perficiendum, seminariam, vitalemque virtutem materiæ infundendo. Platonis opinionem de Anima Mundi difficillimam vocat D.Thomas, & modicæ vtilitatis; propterea & ipse dixit, animam Mundi esse Intelligentiam orbis motricem, quæ per motum virtutem Comm. in Metrũ 9. lib.

tem suam influit inferioribus.

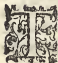
At verò de hac ipsa re Galenus ita planè refert. Reliqui omnes, animam habere, prouidentiaque regi mundum arbitrantur: Democritus, Epicurus, & quotquot atomos, & casum introducunt, neque animam habere ipsum, neque prouidentia regi inquiunt; sed bruta quadam natura. Arist. non anima, non ratione, non mente, non prouidentia præditum mundum omnibus suis partibus existimat, sed cœlum tantummodò, cœlestes enim orbes singulos, & animam, & vitam habere. Reliqua verò infra cœlum posita omnibus his carere. Quod si aliquo ordine frui videantur, non ex se illa ipsum habere, sed incidenter, quatenus à cœlestibus corporibus reguntur. Hæc Galenus. An verò prorsus ea fuerit mens Philosophi, quam hîc recitat Galenus, non contendo. *Lib. de Histor. Phil.*

Illud certè affirmare non dubitarim, quod Cicero rerum ordinem, & cōstantiam suspiciens, hæc fieri inter se mundi partibus continentibus nōn posse, ni ea vnò continuatoque spiritu continerentur. Facessant igitur, qui Hippocrati absurdas opiniones adscribere maluerunt, quàm veritati subscribere; facessant, & posthac Apollinis Oraculum consulant, vt moniti meliora sequantur.

Iuppiter est, quodcunque vides quocunque moueris. *Virg.*
Quò fugis Encelade? Ad quascunque accesseris oras
Sub Ioue semper eris.

Quòd Humana Anima cœlitus infundatur In corpus.

CAPVT III.

Tanta est non modò inter Philosophos, verùm & inter Christianos de humanæ Animæ origine dissensio, vt quicquam decernere non opis esset nostræ, ni iamdiu veritatem ipsam præmonstrassent Con-

cilia ſacra. Nam, vt mittam Auenrhois futilitatem, qui Intelligentem Animam, in omnibus vnam, & ab omni æternitate exiſtentem ſtatuit, neque Pythagoræ, neque Platonis fabellæ vnquam mihi ſunt probatæ, qui certum animarum numerum ante corpora exiſtentium, earundemque in alia, atque alia corpora migrationem poſuere.

Carpocrates, Gnoſtici, Manichæi. Inter Chriſtianos verò eorum maximè improbanda opinio, qui intelligentem animam ex Dei ſubſtantia eſſe contenderunt, inter quos & Ciceronem cenſere licet.

Manilius *An dubium eſt habitare Deum ſub pectore noſtro?*

Ouidius. *Eſt Deus in nobis agitante caleſcimus illo.*

Hermias *Seleucus* *Galatæ.* Neque illi ſunt admittendi, qui humanas animas ab Angelis factas eſſe putarunt, quod credidit & Auic.

Origenes. Præterea humanas omnes animas vnà cum cæteris beatis mentibus creatas fuiſſe, præter veritatem eſt, & Peripateticæ Philoſophiæ dogmata, quæ docent, formas id non anteire, cuius ſunt.

At Tertullianus, & Apollinaris ex traduce Animam procedere exiſtimarunt, quibus applaudunt quotquot ſingulis mundi partibus à prima origine ab Opifice inditas eſſe vires, & veluti digito Dei in re quaque inſculptas, ſecundùm quas omnia naturæ ſuæ conuenienter agũt, mordicus tuentur. Naturam qui ſequitur ducem, non errat, inquiunt, quia character eſt Dei, impreſſum diuinitatis veſtigium.

Sed heus ò boni ſiccine ferìantem Deum fingitis, & mundi cura vindicatis? Siccine vel inuiti Aſtrorum inutiles motus conceditis? Sed quorſum vitalis ille calor vectore ſpiritu tot ſtirpium, & animalculorum opifex huc cœlitus influit? Si poteſtas illa primis parentibus inſita ſatis ſit; Si primo Leoni vis procreandi ſimile ſucceſſione in ſubolem propagata per ſe ſola generat Leonẽ, cur Sol, & Leo generant Leonem? At Solis circumactu excitatus calor continenter ex quatuor elementis veluti ex communi materia vel ipſo ſenſuum teſtimonio mixta progignit

mini-

minimè mixtus (neque enim cœlestia elementaribus misceri possunt, cum sint asymbleta, differantque physico genere), Apage ergo tam vesanum commentum vel Philosopho, nedum Christicola indignum.

Diuinum hunc calorem tanti fecit Hipp. præcipuum naturæ machinamentum, vt animam nonnunquam ausus sit appellare, quam propterea vsque ad mortem produci tradidit, quod omne calidum moderato frigido iugiter opus habeat, quo veluti enutriatur. Neque defuerunt apud antiquos, qui ignem nutritionis, & accretionis caussam dixere, quos redarguens Arist. animam præcipuam caussam, ignem concaussam appellauit. Cæterùm scire licet Hippocrati fuisse in more positum, instrumentariam caussam non rarò pro efficiente primario vsurpare. Cum enim in medendo ad id primò sit respiciendum, à quo perfecta editur actio, id autem sit animati organi recta constitutio, quæ potissimùm in certa calidi innati mensura consistit, factum est hinc, vt senex, calorem vnicum animæ ministrum pro anima vsurparit, quum medico in sensibilibus caussis sit permanendum. Hinc libro de carnibus calorem hunc immortalem facit, omnia sentire, audire, intelligere. Enim verò si aliqua lædatur actio, non licèt animam caussari, sed in intemperiem, aut caloris imbecillitatem caussa reijcienda est. Proin Galenus, parum refert, inquit, medico inter medendum nosse, quæ, aut qualis sit animæ substantia. *Lib. 6. Epid.* *Lib. 2. de Anima.*

Ne quis tamen posthac nostrum Senem arguat, quòd animã nescierit esse materia multò præstãtiorem formam, substantialemque actum munerum nobilium Authorem, quæ sanè accidentium nullum primò obeat, audiat, quæ alibi ab ipso Hipp. ex Calui interpretatione scribuntur.

De cœlestibus autem rebus, & sublimibus mihi nunc scribendum videtur, nisi quatenus homines, cæteraque animalia, quæ in terris degunt, & gi- *Lib. de Principijs.*

gnuntur, nataue sunt, principium, & originem in de habere demonstrabo, quòdque anima de Cœlo est, quòdque dolere lãguere, & quidquid boni aut mali in homine est, de cœlo proficiscitur, &c.

Quam igitur in nos mentem extrinsecùs aduenire dixit Arist. de Cœlo expressiùs deriuat Hipp. teste Fernelio, non quòd priùs extiterit Platonicorum more alicui accõmodata syderi, sed quòd eius Author cœlestis sit, qui eo momento in corpus aptè dispositum, organisque instru-ctum infundit, quo eam creat.

Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo.

Atqui nulla Intelligentia creata potest aliquid de nihilo producere, quia vis desideratur infinita, solus autem Deus inexhaustas possidet vires, quare singulas animas à Deo emanare existimasse Hipp. consentaneum est.

Lib. de oc cultis rerum operibus. Formæ, inquit D. Th., rerũ tamquam in altiora principia in corporum cœlestium virtutes referũtur, & adhuc altiùs in Substantias Separatas, ex talibus enim principijs deriuantur formæ inferiorum corporum excepta sola rationali anima, quæ ita ab immateriali caussa procedit, nempè à Deo, vt nullo modo fiat à virtute corporum cœlestium, alioquin functionem colere non posset à corpore prorsus absolutam.

Quòd spectat ad Arist. ea de re nihil testatum; prorsusque promptum habemus, eius tamen mens è tribus

Tex. 17. potissimùm locis elicitur: E Metaphys. scilicet libro 12. vbi probat nullam formam coniuncto priorem esse, ne intelli-

Tex. 65. gentem quidem animam. E lib. primo de Anima, quo loco asserit, Intellectum nobis innasci, substantiam quandam existentem, & non corrumpi: Innasci. i. in nobis na-

Cap. 3. sci, & denuo produci. Denique e lib. de Animal. ortu, vbi Philosophus confessus est, mentem extrinsecùs accedere, eamque solam diuinam esse, quòd cum eius actione nihil commune habeat actio corporea.

Sed

Sed eò reuertamur, vnde digressa est oratio. Hippocrates cùm bona tum mala hominibus de cœlo proficisci apertè prodidit, id quod ab Aristotele, vt cætera ferè cuncta, suscipitur, profitetur enim propter obliqui circuli reciprocationē hæc inferiora nasci, atque denasci, quod vel sensus testimonio probamus, dum enim Sol ingressus Arietem ad nos redit, *Lib. 2. de ortu.*

Prata virore nouo rident, iniussaque crescunt
Gramina, & arborei fœtus, vigor omnia firmat.

Ingressus autem Libram, dum abscedit

Quaque effœta rigent, viduantur frondibus orni,
Squallida pallentes repetunt animalcula cryptas.

Hinc tempus omne, hinc vita omnis durationis sumit initia, omnium enim sublunarium ordo ex superiorum ordine pendet, omnisque vita certa definitur periodo. Propterea primo Meteωρῶν optabat Philosophus, vt mundus hic inferior supernis lationibus esset contiguus, vt inde meliùs regeretur.

Constans igitur sit, & ratū vniuersam hanc inferiorē naturam à Cœlo gubernari, vt singula nil possint, ni Cęli virtute promota vigescant: Hanc autem virtutem nobis largiuntur cęlestia corpora motu, & lumine intercedente. Propterea scripsit Plato protinus Vniuersum ruiturum, si Sol momento consisteret, scitè enim ab Homero Sol cor mundi vocitatur, nam quemadmodum in nobis si cor momento pondere suo sidat, nec moueatur, necessum est interire hominem, ita in Megacosmo vsu veniat, oportet, cum vniuersa vim, vitalemque fœcunditatem à Sole mutuentur vt est melioris caussæ instrumentum. *In Thæteto.*

Verùm ad pensum redeamus. Hipp. ad priorem sententiam alludens lib. 1. de Dięta scripsit, Animam in hominem irrepere ignis, & aquæ temperamento habentem humani corporis partem: quod vt clariùs euadat, sciendum ex Platonicis Capricornum, & Cancrum à Physicis dici Solis portas, quia in vtraque obuiante Solstitio, vlterius

teriùs

teriùs Solis inhibetur acceſſus, per has item portas animas de Cœlo meare in terras, rurſum de terris cœleſtia repetere, proin hominum vnam dici, alteram Deorum: Hominibus dicari Cancrum, quia per hunc fiat ad ima defluxus: Dijs verò Capricornum, quia illac poſtliminio cęleſtibus animæ reſtituantur ſedibus. Ex quo inter Pythagoræ placita cenſetur & illud à lacteo circulo initia ſumere Ditis imperium, quia inde delabuntur animæ in mortalitatis naturam. Zodiacum verò lacteus circulus duobus interſecat locis, quâ Cancer, quâque Capricornus eſt, propterea & primam naſcentibus lactis offerri alimoniam. Cæterùm quod ex intimo doctrinæ penu Author eruit Macrobius, acri dignum eſt perpenſione, quippe Plutonis, quod aiunt, galea opertum quadantenus ab impolitioribus, opinor, minùs percipi valet. Quare falli nemo ita debet, vt aſcenſum, & deſcenſum hic accipiat ſecundùm ſitum; ſed quia Luna Cancri domina generationi proxima eſt, Saturnus verò Capricorni dominus remotiſſimus, ideò per Cancrum, i. per lunarem, vegetalemque inſtinctum deſcendere animas dicunt; per Capricornum verò. i. per Saturnum, intellectualemque inſtinctum aſcendere, Saturnum enim priſci mentem vocarunt, qua ſola petuntur ſuperiora.

Hinc patet ſapienter, ſi quid aliud, ab Hippocrate dictum, animam in hominem repere ignis, & aquæ temperamento, quia generatio, & humana vita vt calido, humidoque ſuſtentatur, ita ab eodem initia ducit. Hoc innatum calidum tertium eſt Platonicorum vehiculum, per quod animæ corporibus iunguntur, calor enim animæ cum corpore nexus ritè perhibetur. Propterea Zeno naturam vocauit ignem artificioſum ad gignendum progredientem. Sed hactenus.

Nos Patrum decretis ſancitam coquimus ſententiam humanam animam à Deo creari. At Hipp. ſola naturæ bonitate tam ſapuit altè, vt Chriſtianam veritatem per-

uadere potuerit, & nobis catholicum dogma relinquere.

Pudeat Christianos Asclepiadas, qui nodum in scirpo quærunt, & intelligendo næ faciunt, vt nihil intelligant. Pudeat, & ab Ethnico se doceri patiantur. Asserunt ij humanā animam nec per generationem simplicem fieri, quòd perniciei, & internecioni esset obnoxia, nec per creationem occipere, quòd homo non produceret hominem, quum corpus sit ignobilior hominis pars. Malunt ab anima Matris diuina intercedente operatione (ita enim loquuntur, quasi verò ab ipsa veritate coacti diuinum opus confiteantur) instar surculi ex trunco traduci in embrij corpusculum modo inconspicuo vectore vitali spiritu, qui conformatis particulis à matris corde per peculiarem ductum distribuitur, eoque modo deriuari, communicarique animam, quo spiritus ipse, quum seorsum absque anima vitalis spiritus consistere non possit, est enim eius indiuiduus comes. Assumptum confirmant morum exemplo, quibus filij matres referunt. Addunt, fœtum in vtero viuere ceu matris particulam, cui per venas, & arterias arctissimè copulatur, atque adeò communi fruitur vita. Atqui cum anima peræquè sit in qualibet parte tota, atque in toto, conficiunt, vt tota quoque præsto sit infantulo. Hoc luminis argumento declarant, quod vti vstilem materiam sibi admotam accendit, ita sibi solidis ligamentis vinctum fœtus corpusculum obanimat Matris animula. Metuunt sibi, si aliter fiat, meticulosissimi viri, ne Deus sit Author originalis culpæ, quæ animæ, ceu proprio inhæret subiecto, quod vel dictu nefas est.

Iacobus, & Gregorius Horstius. lib. 2. de Natur.

At si vrgeantur, quòd sceleris labes Protoplastorum quidem animā primò fœdauit, sed in societatem ruinæ corpus quoque prolapsum fuit, à quo peccati fomes in singulos proseminatur, propagaturque, nihil habent præterea, cui innitantur, præterquam Diuo Augustino, cui durum, violentumque est visum hominum animas ex nihilo creari, quum doceant sacræ litteræ, Deum creasse simul omnia,

septima die cessasse, quo conficitur, vt omnium hominum animæ in primi hominis anima sint concreatæ. Quæ fuit etiam Nemesij opinio, cui consentiunt quotquot animas dixerunt simul esse conditas, inque corpora illabi non à Deo infusas, sed sponte corporum desiderio illectas. At canenti palinodiam Augustino fidem adhibeamus. D. Hieronymus huic testimonio scitè illud opposuit Ioãnis. *Pater meus vsque modò operatur, & ego operor*. Quod verò adijciunt fore, vt homo hominem non gigneret, quũ corpus sit ignobilior corporis pars, facilè diluitur. Homo concursum facit, dum enim vim suam semini indit, quæ id concinnè præparatum, & ad formam recipiendam idoneum reddit, simul efficit, vt illi forma concilietur, & in subiectum ita præparatum incurrat, qui incursus, & cum subiecta materia formæ concentus quoniam est ipsius rei constitutio, est ortus; quisquis hanc effecit societatem, & connexum, is vtique procreationem fecit. Norit porrò neque materiam, neque formam fieri, sed compositum, sphæra ærea fit, non æs, non sphæra.

In Epistola ad Marcellinum.

Arist. in Metaph.

Tu caussis animas paribus, vitasque minores
Prouehis, & leuibus sublimes curribus aptas,
In cœlum, terramque seris, quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

Boetius.

D. Thomas hic annotat, Philosophiam ex nostrarum animarum creatione Dei commendare sapientiam.

Com. in lib. 3. de cõs. Phil.

Sed quæret hic solertior aliquis, quandonam affundi animam censeamus? Cui responsum volumus, affundi cõformato, instructoque organis corpore, siue fœmina quadraginta duobus diebus, siue mas triginta formetur, neque enim certò definiri posse tempus credo. Quare inscitè quidam scriptis mandarunt, posteaquam semen intra formandi corporis monetam locatum est, quod à toto viri corpore defluere cum Hippocr. Platonici quoque decernunt, traxitque secum à viri anima formatricem vim, eius potentia diebus ferè quinque & quadraginta sic affi-

i, vt sex primis diebus lac euadat folliculo genitiuo circumiecto ex membrana tã tenui, qualis in ouo ab exteriori cluditur testa, quod à Physicis deprehensum est, nec tacuit in libro de Natura Pueri Hipp. Nouem sequentibus sanguis: Duodecim alijs caro: Decem & octo alijs figuratum euadit, & tunc anima creatur, & infunditur.

Verùm me iudice talis fuerit procreationis modus. Comprehensi seminis spirituosæ, & efficaces particulę sese in centrum colligunt, crassiores, lentioresque in superficie consistunt, quibus resiccatis fiunt membranæ; Partes igneas, & aereas collectus spiritus in substantiam suæ similem conuertit, vnde enascuntur enormonta, h. e. impellentia, quorum ministerio vis formatrix ex seminis crassioris ministerio partes spermaticas, ex sanguine menstruo sanguineas efformat. spiritus iste genitor per totum semen commeat, atque peruadit, vt agat contagione. An verò maneat spiritus absoluto opere meliori formæ mancipatus, an disparcat, non est huius loci curiosiùs disquirere.

Hæc sanè est totius procreationis ratio nullis figmentis obruta. Falsum est enim, quod à Cælio asseritur, semen primò in lacteam naturã, facessere, deinde in sanguinem, postremò in carnem conuerti; ex fœtifico enim lentore solæ spermaticæ partes, ceu prima totius operis lineamenta ducuntur, quibus subinde circumfusus sanguis paulatim in carneam cõcrescit naturam. Iampridem enim Medicorum euidens ratio Aristotelis opinionem conuicit asserentis seminis corporaturam euanescere, nec generationis opus ingredi, quemadmodum nec coagulum casei substantiam constituit, sed cogit modò, & format, cum materia, & efficiens nunquam coincidant. Sed medici duplicem in semine substantiam agnoscunt, spiritalem, & lentorem, illi efficiendi vim concedunt, hanc in partium solidarum substantiam conuerti solidè contendunt.

Quod naturalia media non sint abdicanda Ægrotantibus.

CAPVT IIII.

DVOBVS modis vniuersi opificem nobis consulere, atque prouidere, cõstans est, & in confesso apud Platonicos, vno rato, & immutabili, quem appellant Adrastiam, quòd vtraque firmamenti reuolutione, lenta scilicet, à qua magnus annus Platonicorum procedit, altera verò celerrima, qua quotidie ab ortu ad occidentem secum diripit subditos orbes, mundo, mundanisque omnibus sortem distribuit suam. Adrastiam appellant fatum, & immutabilem Dei voluntatem, cuius ministra natura, à qua ordinarij procedunt euentus, est enim natura ordinis causa, imò ordo ipse in vniuerso. Cæterum naturam hîc appello vim genitricem, & conseruatricem per vniuersum diffusam, quæ procedit à primo illo motu, qui rebus omnibus est veluti vita quædam, quum hinc viuificus calor suscitetur rerum Author omnium. Ideòque Deus natura communi mundo prospicere dicitur, quia cœlorum motu singulis vitæ, & durationis suæ periodum definit, illius ministerio perficit, conseruatque omnia. Hanc solam generalem prouidentiam Aristotelem agnouisse nonnulli crediderunt, per quam mundus consistit, & singulæ species perpetua successione singulorum seruantur. Iuppiter omnibus idem: quia vnicuique iuxtà naturæ suæ meritum retribuit.

Esse lapis, sentire Leo, vegetare Cupressus,
Solus at ingenio viuere gaudet Homo.

At nos non possumus, qui in meliore schola sumus instituti, quin præter communem illam singularem quoque proui-

...am agnoscamus, quæ ad singulos homines perueniat, quam Platonici fortunæ nomine appellarunt, cuius effectus indefiniti, perobscurique videntur latente caussa, propterea sapientiorum suspendunt iudicia, eosque cogunt admirabile Dei consilium admirari simul & venerari. Huc spectant euentus omnes, quos Arist. appellat præter opinionem, & inconstantes. Quis enim non admiretur ancipiti morbo implicitum nulla naturæ, nulla artis ope adiutum augescente morbo, & furentibus symptomatis repentè reualescere, ac si nullis laborasset languoribus? Hæc me hercle non nisi perrarò, & secreto Dei consilio boni gratia contingunt, quæ ideò nos in admirationem rapiunt, quòd præter naturæ ordinem, & caussarum seriem eueniunt. 2. Phys.

Cuncta hæc Superùm demissa suprema Mente fluunt. Statius.

Hac de caussa Hipp. in ordinarijs caussis subsistendum esse docet, illuditque Scythis, qui protinus ad Deum recurrunt naturalia negligentes. Lib. de Aere, locis, & Aquis.

Plurimi, inquit, in Scythia castrantur, muliebriaque exercent, loquunturque muliebriter, qui euirati dicuntur. Caussam verò huius rei incolæ Deo tribuunt, hosque homines colunt sibi cauentes, ne talia patiantur, sibique eueniant. Mihi verò hæc, & talia mala omnia diuina esse videntur, nec vllum esse diuinũ magis, aut humanum quàm aliud, sed omnia peræquè diuina, nam horum vnum quodque suam habet naturam, nec quicquam sine natura gignitur, &c.

Cur verò plurimi sterilescant, Hipp. caussam reijcit nõ in Deum, sed in vitæ desidiam, iugem equitationem, crapulam, ischiadicos dolores, quibus erant obnoxij, quòd equitarent sine stapedibus. (Hinc quæsiuit Aristot. cur ischiadici sint steriles) denique reijcit in largam sanguinis missio- 4. Sect. Probl. 20.

missionem cæla pone aures vena, & in ignauissimum somni torporem. Si à Deo hæc mala proficiscantur, inquit, cur non pæteque omnibus accidunt? Cur potentissimis potiùs, generosissimisque Scytharum, qui Deos colunt, sacrificia faciunt, quàm paupereulis, & ex infima plebecula homuncionibus, qui Deos temnunt, blasphemique execrantur, hæc incommoda eueniunt? Nec Dij, inquit, sunt incusandi, nec naturalia abdicanda præsidia. Hortatur igitur, vt crapulas, & inertiã declinent, vt frugalem vitam, & labores strenuè meant, sic enim futurum, vt prolem, & quidem masculam suscipiant, & morbis defungantur. At verò libello de Virginum morbis sacrificulos arguit, quòd credulas mulierculas deciperent iubentes, quam mox donaria Dianæ offerri, vt morbis expedirentur: Arguit iure maximo, quasi verò Dij optimi naturalia media non instituerint, per quæ efficaces esse volunt. Hinc senex ipse mandat, vt miseræ Virgunculæ, quę ab vtero vt plurimum ægrotant, aut sibi sanguinem mitti patiantur, aut certè virum experiantur, Maritus enim non eneruis muliebrium malorum non infrequenter esse solet curatio suauissima. Cæterùm vniuersa naturę opera Hipp. vocat diuina, quòd Deus cum quouis naturali Agente cooperatur proximè (Philosophi dicunt virtutis, & suppositi immediatione) quod sanè ex eo facile probatur, quoniam diuina virtus non est aliunde mutuata, quin potiùs omnis creatæ rei virtus à Deo effluxit, adeò vt creaturæ, sit quoque Dei virtus. Dein, quòd nihil intercedit inter Deum, & creatæ rei effectum, cum Deus similiter, atque Ignis V. G. dum calorem producunt, manui, dum calescit, proximus fit. Verumtamen caussæ primæ actio ab actione caussæ secundæ ad certam speciem deducitur, atque definitur, quia cum prima caussa indiscriminatim quemcumque edere possit effectum, vtpotè hominem, aut equum, hominem verò definitè producit, quòd hominis congressu concursus eius distinguitur, atque definitur. Distincta tamen caussæ se-

cundæ quoad gradum actio à Deo coercetur, & limitatur, etenim, exempli loco, Ignis ad certam numero calfactionem non est affectus, præfinitusue, quin plures potis est elicere, quum natura ad singulare non collimet, vt docet Auic. Quare vt hanc definitè calfactionem edat, aliunde limitari, determinarique debet, atqui in secundarum caussarum sphæra nihil est, à quo terminari queat; quare ad primam caussam confugiendum est, quæ virtutis suæ efficacitate eam definiat, cuius certè est ordinaria, & stata lege hunc quasi defectum supplere, neque.n. cœlestis influxus, cæteræue caussæ effectrices hoc præstare valent.

Sed quispiam ex Peripatetico Lyceo nobis obijciat. *Nyphus in Phys.* Actiones esse singularium, Intelligentias esse caussas vniuersales, neque caussas esse, quòd ab illis nouum quippiam proficisceretur, quod est absonum. Denique particulares caussas sufficere, nec necessarias ideò esse vniuersales. Veruntamen ijs sic obuiam ire volumus: Ad actionem aliquid bipartitò dicitur concurrere, nempe vt agendi rationem, & vt illud quod agit, vniuersales caussæ confluunt in effecta vti rationes agendi, minùs vt agentes. Et sanè Aristotelei ab vniuersali caussa nullam actionem obiri arbitrantur, nisi singularis, & determinatæ caussæ congressu definiatur. Sunt, qui afferant, caussam vniuersalem, & particularem ad eundem effectum conuenire secundùm diuersos gradus, vt homo hic ad hominem hunc, at vniuersalis caussa ad hominem vt ens, siquidem effectus vniuersalis in caussam vniuersalem referendus. Vniuersalis igitur caussa concurrit ad plures effectus, & ad eundem secundùm vniuersalem rationem, sicque concedũt, Deum concurrere ad huius hominis productionem secundùm gradum Entis, quoniam vniuersalis caussa non concurrit ad effectum secundùm omnem gradum, sed secundùm vniuersalem rationem, particularis verò concurrit secundùm gradum particularem. Sunt, qui secius sentiant asserẽtes, particularem caussam, & vniuersalẽ, scilicet Deum *Greg. Arim.*

ad

ad eundem effectum confluere secundùm eandem rationem, & gradum, sed nõ secundùm eundem ordinem, quoniam altera vt particularis, altera vt vniuersalis conuenit, neque interim altera superuacua est, quum ambæ non conueniant eodem ordine, & ratione.

Eccl. 38. Quidquid sit tandem, Deum in omnem effectum confluere constãs est, & ratum, hinc etiam à Deo omnem medelam emanare, dicitur, atque eius instrumentum esse naturam, vtriusque Ministrum Medicum. Quæ media instituit Deus, vt in illis efficax esse videatur, propterea Sacræ paginæ in infirmitate adhibẽdũ esse Medicũ sedulò iubet.

Ne credat tamen aliquis, Deum naturalibus medijs ita esse alligatum, vt sine illis nihil queat efficere, quod putarunt Stoici, cum idem supra, & contra naturam efficaciter agere possit. Sic Moses xl. dies absque alimento diuinitùs vixit, & quinque panibus, totidemque piscibus Christo theantropo distribuente tot hominum millia expleta recessere. Posthac tamen non nisi temerè quispiam hanc mirabilem, ominosamque custodiam expectari, quin in officio se contineat, & manum cum Minerua, quod aiunt, moueat; Scriptum est enim, in sudore vultus tui vesceris pane tuo.

Quare si quis morboso corporis languore corripiatur præ naturæ imbecillitate, Dei in primis opem imploret, eumque ardentibus inuocet votis, vt remedijs opportunis, & congruentibus intercedente diuina benedictione excupitum largiatur euentum. Vt enim sanitas benedicente Domino quotidiano cibo seruatur, ita præsidiorum beneficio laborantibus, & morbo oppressis succurritur.

Non absimile symbolum in æternæ salutis mysterio est cernere, vbi Deus Opt. Max. mandat, vt Christi verbis auscultemus, & instituta adhibeamus Sacramenta, quibus in nobis efficaciam suam pollicetur, vbi non crepera, sed firma fide seruatoris Iehouæh meritum comprehendimus, nobisque corrogamus.

Suam

Suam itaque Omnipotentiam Deus tentari minimè patiens ad media, naturalesque caussas nos ablegat, quibus dextrè nos vti iubet cum ad sanitatem seruandam, tùm ad profligandos morbos. *Medijs, quæ vocant*, inquit Oseas, *legitimis vtentes adiuuat Deus*.

Meritò igitur Hipp. vecordes insimulat Scythas, quòd medijs despicatis naturalibus ad Numen recurrant, illudque caussentur, siue agnoscenda sit morbi caussa, siue morbus curandus sit. In natura, ait scitissimè, nihil sine natura, nempe sine naturali caussa gignitur. Vnde etiam ad Democritum scribens inuehitur in impostores.

Artis Medicæ recta facta ò Democrite, inquit, plerique è vulgo hominum non omnino laudant, verùm Dijs sæpè attribuunt, si verò natura reluctata perdiderit eum, qui curatur, medicos reprehendunt Numen prætereuntes, &c.

Quòd in Profligandis morbis diuinum Auxilium sit inuocandum.

CAPVT V.

Epicvrvs, vt seruaret hominis libertatem negauit Dei prudentia mundum gubernari, sed quàm iniquè, palam est, Deus enim non tantùm communi, sed etiam singulari prouidentia mundo, mundanisque omnibus prospicit, curat non tantùm vt sint, sed & benè sint omnia, cognoscit indiuidua non tantùm su[illegible] ratione speciei, sed etiam secundùm indiuiduas propri[illegible]ates. Cum enim ea fecerit, possitne illi esse ignota? Cum abiectissimus Artifex opus suum cognoscat, est ne verisimile, Deum ignorare, quid agat? Nec refert,

fert, si singula sint infinita, & caduca, quia sub ratione finita cognoscit. Deus esset Animal miserrimum, ait Sophus, ni singula cognosceret. Nec est, quod obijciat Auenrhois, fore, vt vilesceret, si hæc nosset inferiora. Non est, inquam, nam cognitio omnis perficit, atque illud de voluntate potiùs, quam de intellectu diceretur, siquidem voluntate ad optata trahimur, illisque similes euadimus, at intellecta in intelligentem transferuntur, & ei similia redduntur. Itaque si vllum sit argumentum, Deum conficeret non cognoscere ex rebus ipsis accipiendo mortalium more cognitionem, sed seipsum intelligendo omnia eminenter continentem. Illud tamen alta mente tenendum, res singulas à Deo quidem cognosci, at per essentiam suam efficientem, aut conseruantem, adiecto scilicet diuinæ voluntatis actu. Quoniam enim res singulæ præter essentiam obtinent existentiam, qua singulares euadunt, & extra caussam subsistunt, si cognitæ essentiæ accedat voluntatis actus, quo Deus producere, aut conseruare decernat, cognoscuntur exemplo singularia omnia, quæ sub illa continentur essentia: Ad singularia namque productio illa terminatur.

Primùm igitur essentiarum plurium plures Ideæ coniunguntur tùm substantiæ, tum accidentium, quæ simul in rebus singulis continentur, tum accedente illa voluntatis determinatione singula cognoscuntur.

Hæc autem tam multa in vnum effudimus Themistium, ne conniuentibus hominis auctoritas imponeret, quum maximè ei Philoponus applaudat, qui mala à Deo nō cognosci, arbitrati sunt, eo planè argumento, quoniam, si cognosceret ea, etiam faceret, quod enim nouit, id efficit, siquidem, vt intelliguntur res à Deo, ita sunt. Quasi verò innumerabilia possibilia non cognoscat, quæ efficiet nunquam. Cognitio quippe ad intellectum spectat, effectio ad voluntatem. Sed nos nimis longum fecimus, qui ad probandam singularem Dei prouidentiam Peripateticorum Principis patrocinio vti poteramus; sic enim Arist.

At

At verò, inquit, qui mente operatur, & eam colit, dispo- *Lib. 10. Eth.* nitur optimè, is & amantissimus Dijs immortalibus est, nam si Dij curam rerum humanarum, vt existimatur, aliquam habent, rationi sanè consentaneum fuerit, ipsos eo gaudere, quod est optimum, sibique maximè cognatum, hoc autem fuerit ipsa mens, & in eos, qui maximè hoc amant, & honorant, beneficia vicissim conferre, tamquam curam ijs, quæ sibi sunt chara, & diligentiam adhibentes, & rectè, benèque agentes. At constat hæc omnia sapienti inesse maximè, amicissimus igitur sapiens Dijs immortalibus est, eundem autem conueniens est, & fœlicissimum esse, &c.

Ex quo loco D.Th. Deum rerum humanarum peculiarem curam gerere demonstrat. Id quod etiam certa colligi potest apodixi ex Peripatetica Schola decerpta: Siquidem omne agens certo fine dirigitur, tantùmque in finem itio, atque directio, quantùm agẽtis efficientia se collatat, explicatque. At Dei efficientia ad vniuersam rerum naturam pertinet, quare & vnumquodque à Deo in finẽ suum dirigitur. Hæcque expressa est, & peculiaris prouidentiæ ratio, quam egregiè nobis sacerrimus ille Iacob per Scalam è terra in Cœlum vsque assurgentem significauit, ad quam Dauid etiam respexit. *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in Cœlo, & in terra.* *Psalmo 112.* Quin & Homerus huc collineasse videtur, quando à Ioue auream catenam è Cœlo in terram demitti om- *Iliad. Θ.* nia comprehendentem, vincientemque, necnon ad Iouem ipsum retrahentem, scriptis tradidit.

Porrò varij gradus Scalæ multiplices, & multiformes rationes, & modos significant, quibus res à se cõditas Deus regit pro varietate.i. rerũ ipsarũ. Quippe rationis expertia per formas, & qualitates ab origine illis insitas, atque per naturales propensiones, & brutos, irrationalesque quosdam instinctus, qui tamen rationis, & prudentiæ instar illis sunt, Deus gubernat, & ad suum quæque finem dirigit.

At verò hominem proprio arbitrio vtentem non vno modo, sed multifariam gubernat, & moderatur. Hunc pœnæ formidine, illum præmiorum spe ad frugem reuocat, illum per cruciatus, & calamitates ad cōmoda deducit, hunc è fœlici deijcit statu, & in pauperiem deprimit, quò vexatio det intellectum. Adhæc per hortatus, per monita, per exempla allicit, incitat, attrahit.

Cæterùm si omnia sunt Dei sapientissimi, potentissimi, atque optimi subiecta prouidentiæ, vnde tot in rebus vitia, defectus, flagitia cum in humanis, tum in naturalibus?

Lib. 4. de Cons. Phil. Hoc vel maximè, inquit Boetius, est admirationis, & querimoniæ caussa, quòd cum rerum omnium bonus rector existat, vel esse omnino mala possint, vel impunita prætereant. Etenim imperante, florenteque nequitia virtus non solùm præmijs caret, verùm etiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur, & in locum facinorum supplicia luit. Quæ fieri in Regno scientis omnia, potentis omnia, sed bona tantummodò volentis Dei nemo satis potest nec admirari, nec conqueri. Verùm hanc obiectiunculam præclarè diluit D. Th. Corruptiones, inquit, & defectus, qui *P. P. Q. 22. art. 11.* sunt in rebus, dicitur esse contra naturam particularem, sunt tamen secundùm intētionem naturæ vniuersalis, qua scilicet tenus defectus vnius cedit in bonum alterius, vel etiam totius vniuersi, siquidem corruptio vnius est generatio alterius, per quam species conseruantur. Cum igitur Deus sit vniuersalis prouisor totius naturæ, ad ipsius prouidentiam spectat, vt permittat quosdam defectus esse in quibusdam, ne vniuersum absolutum bonum præpediatur, si enim omnia mala impedirentur, plurima desiderarentur bona, neque enim esset vita Leonis, ni rabido dente laniata aliqua animalia cæsa fuissent, nec esset Martyrum patientia, ni Tyrannica, & immanis persecutio præesset. Hinc D. Aug. Deus omnipotens nullo modo sineret, *In Enchir. c. 11.* ait, aliquid malum esse in operibus suis, nisi vsque adeò esset omnipotens, & bonus, vt benè faceret etiam de malo.

Pro-

Propterea Boetius, sola est, inquit, diuina vis, cui mala quoque bona sint, cum eis conuenienter vtendo alicuius boni effectum elicit. Ordo enim quidam cuncta complectitur, vt quod ab assignata ordinis ratione discesserit, hoc idem, licèt in alium, tamen in ordinem relabatur, ne qui in regno prouidentiæ liceat temeritati.

Galenus de decreto Hipp. & Plat. c. 7. Non enim inquit, quemadmodū quæstio illa Mūdo factus ne, eā minimè sit, inutilis est, ita quoque de prouidentia Dei indagare non confert, sed vtilis omnibus est, vt vim quādam esse in mūdo hominibus & potentia, & sapientia meliorem cognoscamus, &c. Quidquid sit tādem, Hippocrates noster satis diuinam prouidentiam in confesso habuit, qui suadet, vt preces Dijs effundamus, & diuinam imploremus opem. *Lib. de Insomnijs.*

Ita enim senex. Cum quid purum de Deo puro quis capere videtur, quoad sanitatem optimū est, nam significat, quæ corpus intrant, pura esse. Si quid autem contra, non bonum est, morbum enim in corpus venisse significat. Paullo autem post infert. De signis autem cœlestibus syderibusque, cum quis gnarus, perituſque fuerit, sic prouideto, nutricatoque, Dijsque supplicato, cùm bona videris, Soli Ioui cœlesti, &c. cum verò contra Dijs hæc auertentibus.

Hinc quoque l. b. de Muliebri natura præcipit, vt in tractandis mulierum morbis ab ipso Numine auspicium ducamus. Cæterùm libello de Elegantia tam piè de Deo loquitur, vt nullus Theologorum in hac re Hippocrati sit præferendus.

Scientia, inquit, de Dijs Medici animo penitissimè implexa est, cùm in alijs affectibus, & symptomatis medicina erga Deos valde reuerenter se habere comperitur, tùm verò Medici Dijs locum

dant, Numen enim omnia regens in medicina minimè ociosum esse animaduertunt, & in ijs morbis, quos ipsimet aggrediuntur, & in ijs, quos per se absque sua opera superari vident. Quot quot enim medicina vincit, Deorum ope vincit, nam & Medicinæ via secundùm sapientiam Deorum munus est, & remediorum efficacia ab iisdem pendet,

Numina ni faueant, nil Panacea potest.

Lib. de Veteri Medicina. Epist. ad Abder. Cōm. in li. Hipp. de Insōnijs.

Mitto volens, quæ in hanc rem alibi, ab Hipp. scribuntur. Ecce vt non minùs piè, quàm verè, christianæque religioni congruenter medicinam esse donum Deorum, omnemque vim; & efficaciam ab eisdem pharmaca suscipere, luculenter optimus senex profitetur.

Quid mirum igitur, si Zimarellus, testante Ioanne Colle, Hippocratem Naturæ, & Christianæ Theologiæ genium appellabat?

Huius pium sanctumque institutum secuti sunt Arabes; Quare Mesuæus Regis Damasceni nepos suos ita exorditur Canones. *In nomine Dei Misericordis, cuius nutu sermo recipit gratiam.*

Affectuum verò curationē his aggreditur prefatis. *Sanat languores Deus, qui de frugalitatis folio produxit in largitate sua medicinam benedictus, gloriosus, & excelsus.*

Quis hanc in Deum pietatem, & cultum non admiretur? Quis non æmuletur veritatis lumine excitatus? Deo igitur supplices preces feramus; scriptum est enim. *In tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te* &c. Nec magnum quicquam aggrediamur non inuocato Numine, Sapienter enim Heraclytus sacrificia, & preces medicamenta appellare solebat, quod præpotentis pharmaci vice à morbis purgent.

Sed hic se ingerit quæstio Theologumena, an scilicet res diuinas obeuntibus nobis Deo contingat affectio?

Por-

Porphirius suspicabatur, non modò Dæmones, sed etiam Deum affici, quoniam inuocationibus moueantur.

Victa Hominum precibus cęlesti a Numina terras
Coguntur petere, & casus aperire futuros.

Iamblichus arbitratur, Deos, non quia inuocentur, moueri ad communicanda hominibus bona, sed sponte nos ad bonum prouocare, nobisque inuocando conuersis accurrere vltrò quippiam monstrantes, largientesue. Supplicationes porrò animam diuino aptam influxui reddere, qui tum vltrò, tum facilè perueniat propter diuinam amicitiam omnia continentem. Quod si à benefica Deorum cura, ceu à clarissimo Solis lumine abeamus longiùs, densioribus nos statim tenebris circumfundit, tuncque iratior nobis dicitur Deus, quem tunc demum credimus remollire, si suppliciter ad eundem conuertamur: Lenimentum id genus affectionem Deo infert nullam, ait Cælius, immò à perturbationibus sequestrat animam.

Porrò Platonici mundanis Dijs sacra obeunt corporea; superioribus Dijs segregatam putant dicandam esse sanctimoniam. Principi verò segregatissimam.

Verùm age quando in hæc incidimus, cur supplicationes quædā exaudiuntur quædam obturatis despectantur auribus? Respondeat doctus iuxtà, ac pius Auicennas. Caussa, inquit, propter quam exaudiuntur preces, est cōuenientia, seu aggregatio caussarum simul cum Sapientia Diuina, & est, quòd conueniant, siue aggregentur hominis deprecantis caussa? Verbi gratia in eo, quod ipse deprecatur, est caussa, cur res illa sit ex Creatore. Quod si quispiam dicat, vtrum fieri possit, vt citra Litanias illud euadat. Vtique inficiabimur, quoniam euentus vnica est caussa, nempe altissimus opifex, qui interpositas preces seu proximas, & peculiares caussas disponit, quemadmodum sanitatis alicuius laborantis pharmaci haustus caussa perhibetur, quum verò medicamentum respuit, sanitatem quoque negligit.

Lib. de Amima Aph. 45

Pari

Pari modo preces ad vota obtinenda veluti accommodata media desiderantur. Quamobrem duabus de caussis, quæ simul conueniunt, rogatus necessarij videntur, atque adeò ipsarum exauditio. Enimverò si ad supplicandum promouemur, à Deo est, propterea deprecatio, cur exaudiamur, caussa est. Cur verò in congruum, & decens adspiret supplicatio, vnde optata cadunt ex voto, ab eodem repetendum, quare ambo ab vna producuntur origine. Nonnunquam verò alterius caussa est altera. Propterea, quidam à terrenis cœlestia affici, in animum induxerunt, quare preces nostræ necessariò exaudiuntur. Nos ijs sic iri obuiam volumus; Naturalia nimirum hæc cœlestium, & diuinorum effectus quosdam esse, qui, ni peruertatur ordo, in suas caussas nullatenus queunt efficere, hinc etiam ad orandum excitamur. Cur verò preces non exaudiantur, ea potissimùm est caussa, quòd finis, cuius gratiâ obsecrat, vel non conducit iuxta Vniuersi ordinem, vel ratione deprecantis. At verò viris sanctimonia delibutis inter precandum Prima caussa vim infundit per quam mirum in modum aliena mouent, quare & elementa eorum voluntati confestim parent, quùm maximè elem. subiecta sint animæ energiæ, nosque ipsi non semel fecimus periculum. Vbi enim res vehementiùs imaginari contingit, quâ mox corpora nostra alliosim, & affectionem subeunt pro animi varia dispositione. Ad hæc neque a bsonum, aut à veritate abhorrens est, quempiam imaginationis vi alienum ciere, & percellere posse corpus, id quod Indiæ inquilini sępius experiuntur. Itaque Deus omnium conditor exaudit deprecantem animam, si finis, ad quem preces diriguntur, in vniuersi ordinem, & vtilitatem relabatur.

Hæc est ipsissima Auicennæ sententia, qua duo potissimum constituuntur veluti cardines, super quibus impetrati voti ratio conuertitur; diuina scilicet afflatio, qua ad rogatus, & obtestationes excitamur, iusta denique, & honesta singulis, aut vniuersæ naturæ conducens inter implorandam,

randum petitio. Et hæc est congressio, coitioque caussarum, quæ diuinam mouent sapientiam ad efficiendum, quod efflagitatur precibus, quibus planè nulla afficiuntur passione Numina, sed tantùm in illis veluti symbolis volunt esse efficacia. Vt autem preces omnibus sint absolutæ numeris, quinque stipari oportet prærogatiuis: Securæ enim, rectæ, ordinatę, deuotæ, humilesque esse debēt. Sed quando hæc altioris sunt operis, mittimus, & ad Auic. reuertimur, cuius comendamus sententiam, Deum Sanctis viris præsto esse, virtutemque communicare, per quam elementa, & quidquid ex elementis est concretum, illis audiunt, & protinus obtemperant. Mirabilis est enim Deus in Sanctis suis. Verùm quod de Imaginatione subijcitur, est falsissimum, imaginatio namque immanens actus est, nec quicquam in nostro corpore obire potis est, nisi alterius caussæ, quæ eius subsit imperio, intercessione, congressuque, multò minus in alieno corpore.

Precum conditiones ex D. Thoma.

Hinc non inelegans quidam perperam plurimos, eosque admirabiles euentus in imaginationem reijcit, vt pote quæ reuera spiritus, & humores ciet morborum parentes. Nam si rogetur, cur appositis amuletis cum susurro, aut sesquipedalibus verbis effutitis quispiā morbo defungatur? Respondet effectum esse ab imaginatione. Vbi namque certa spes salutis concipitur, calor, spiritusque quo quo versum effusi ad functionum munera acriores, aptioresque redduntur. Sic epileptici, dum ex Alcæa vngula concinnatum gestant annulum, quia Periaptis certò credunt, & maximè fidunt, non corripiuntur, quòd confidentiam spirituum quies, & tranquillitas excipiat: At submoto annulo, quia inuadit timor, turbātur spiritus, atque consternantur, à quibus exciti humores cerebri obstruunt ventriculos, membranulasque vellicant, hinc sacer ingruit morbus. Atque perinde illis accidit, ac qui demisso, humilique loco angustam trabem recti perambulant, at si paulò eminentiore loco ponatur, vnde periculum impen-

Alex. de Vicentinis.

deat, ingressi quam mox præcipites delabuntur, quòd præ metu spiritus in fontes recurrunt, & lacertos deserunt. Qua caussa etiam somnambuli auia loca petunt, repetuntque, at experrecti, si discrimen agnoscant, proni decidunt. Eodem modo & Quartanam fieri, & admoto Araneo propulsari credidit. Sed norit in primis affectus ex prænotione Phantasiæ, quæ vel læta, vel molesta obijciat, suboriri quidem, circa cor tamen sanguinis, spirituumque tumultuariam fieri cõmotionem, quare cordis potiùs, quàm cerebri affectus ex phantasiæ deliramentis emergere consentaneum foret. Nam etsi affectus vniuersum corpus moueant, in ipso enim corde aut caloris, aut frigoris, vt ait Arist. facta alteratio, etsi in exigua, & non sensili particula, plurimam sanè in toto corpore parit differentiam cum ruboribus, & palloribus, cum horroribus, & tremoribus, aliisque huiusmodi; vt timone paululum translato magna fit proræ transpositio: Nihilominus tanti non sunt, vt excitis spiritibus continenter aut morbos pariant, aut propellant (ni summus subsit apparatus.) Equidem multum conducere fidentiam scio, vnde Auic. dicebat, Medicum plures curare, cui plures fidunt, plurisque esse bonam, firmamque animi confisionem, quàm omnia Medicorum pharmaca. Propterea etiam Vallesius Medicos dehortatur, ne eorum curam suscipiant, à quibus non æstimarentur plurimi. Cuius rei caussam adiiciunt quidam, quòd confidens animus non percellitur, sed adquiescit, quocum spiritus etiam consistunt. Accedit, firmam erga Medicum fiduciam id agere, vt malorum obliuiscantur, & dolores conuerso in Medicum animo aut non sentiant, aut mitiùs ferant, necessariò enim animaduersio desideratur ad percipiendum dolorem. Vnde Hipp. Qui dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotat. Scio inquam ea de caussa plurimum prodesse fiduciam, sed eam esse, quæ comitialem morbum admota Pæoniæ radice, aut annulo ex Alcæo vngue arceat, haud credo

Pegia lercu-ialis.

credo. Ecquis enim ea pernicie semel correptus fidenti,ratoque animo non sperat, fore, vt de integro non inuadat, cum interim credulis, & benè sperantibus medio de fonte leporum superueniat,& incessat? Cornelius Agryppa Magiæ Ceremonialis vnum principium statuit credulitatem firmam,qui non crediderit, inquit, non experietur, sed tam futilem sententiam iure Philosophi reijciunt. Existimandum igitur cum tota elegantiorum Asclepiadarum Schola vngulam syluestris Aselli cum cerebro Epileptico habere schesim, & quandam analogam rationem, adeò vt annulo apportato per occultum efluuium ita roboretur cerebrum,vt non possit à quauis morbifica caussa concuti. Araneolum verò frigidum, siccumque animal aut negarim ea vi pollere, aut certè non alia ratione, quàm Scheticôs, & mutuo consensu. Et,ne me quis credulitatis arguat,qui omnia ad temperationem velit reducere, Alex. Aphrodisæum quærentem patienter audiat, cur quos Dipsas momorderit, sitique sunt intolerabili affecti, eis epota theriaca, quæ calida, siccaque est, sitim sedat, non autem magis incendit? Respondet non qualitatis ratione sitim sedare, sed mutuo quodam consensu,& ratione naturali. Id est huiusmodi Antidotum,quod plurimis ex herbis componitur; quæ consensum aliquem cum singulis corporis partibus habent, velut Dictamnum proprietatem quandam erga cor habet, ipsumque confirmat,& seruat, Eupatorium verò cum Iecore, Scolopendrium cum Liene,petroselinum cum ventris orificio,Hyssopus verò cum Septo, & pulmone, Helenium verò cum Renibus, Ruta cum collo, Gentiana cum cerebro, Seseli autem cum vesica vrinaria. Vnumquodque igitur horum mellis dulcedine illectum trahit quod sibi proprium ad tutelam est. Inter quæ omnia sunt & viperarum immixtæ carnes, quæ naturalem quendam mutuum affe-

ctum habet, quam antipathiam vocant, aduersus quod vis venenosum animal, corruptibilemque virtutem. In singulas igitur partes distributa affectum illum, qui corruptionem minetur, agere non sinunt. Repugnant enim ceu legitimi quidam milites, qui pro sua ipsorum patria arma ceperint. Hactenus Alex. qui tametsi sententiam meam confirmat, & caussam elegantissimè exprimit, in eo tamen falli videtur, quòd singula simplicia in Theriace permanere putarit integra, quum tamen post fermentationem corrumpantur, & ex corrupta singulorum specie quinta quædam prodeat essentia virtute omnium vim continens. Nam quemadmodum in Mixtis corporibus virtutes subsunt, quæ in elementis desiderantur, ita in Theriace virtus ea inest, quæ in singulis non est inuenire. Propterea Auic. Theriacam non humano ingenio, sed potiùs diuina inspiratione concinnatam esse ratus est. Et vtinam multa non deessent, quorum caussa suis priuatur viribus.

Sed ne parergon opus ipsum superet, receptui canamus, & adhibitis opportunè morbo remedijs ad implorandum diuinum auxilium fidenter accedamus, quia & efficaciam Deus pharmacis ingerit, & quia mirandum in modum ipse sanitatem conferre potest: Quidquid enim Deus vnà cum secunda caussa potest efficere, se solo potest, in genere in quam efficientis caussæ naturâ non de industria agentis. Argumento sit Paralyticus ille, qui iubente Christo Theantropo sustulit grabatum suum, & ambulauit. Similiter quod ad vmbram Petri Apostoli sanarentur infirmi, vel Sancti alicuius attactis Reliquijs aliqua vrgeatur ægritudo, non fit per formam aliquam his corporibus inditam, sed solùm per diuinam energiam, quæ ad huiusmodi effectus his corporibus vtitur.

D. Tho. opusculo de occultis rerum operibus.

Quòd

Quòd quidam morbi diuinitùs immittuntur.

CAPVT. VI.

DEVM olim inflixisse morbos, Sacræ testantur paginæ, & argumento est flagitiosus ille Pharao, qui Saræ captus pulchritudine eius violare tentauit pudicitiam, & adulterium committere, vnde tentati sceleris in pœnam perpetua laborauit gonorrhœa, vxoresque cum Regis, tum Aulicorum vuluæ conclusionem perpessæ sunt, vt deinceps parere non possent. Sed accedat Iudæorum lepra, quæ non putrē, atramque bilem agnouit, sed caussam longè superiorē, Dei nimirum iusti vindicis iram. Quæ quidem lepra antiquitùs sæuiebat pro patrati sceleris conditione, quare si peccatum mitius esset, in parietibus domus maculę pullularent, si grauius in vestibus labes sese proderet: si grauissimum, corpora ipsa fœdata temerarentur: qua sanè contage, pernicieque infecti xiiij. diebus à Protomyste iudicabantur, num extra hominum consortia, & Ciuitatis pomæria essent ablegandi, non enim ad eam profligandam humana satis erat manus, sed diuinā potiùs opus erat, cum nulla remedia illis adhibita conferrent, sed sola Dei Optimi Maximi voluntas. Quidam vitiliginis, aut lichenis speciem extitisse, sunt arbitrati, vestibusque, & domibus accidisse duntaxat per analogiam, cum inanimata quoque similem putrilaginem nancisci possint. Nos tamen Theologis, & veritati congruentiùs dici existimamus, si diuinitùs lepram illam immissam fuisse demus pro singulari supplicio ad plectendam Iudæorum acharistiam. Nam Deus, quemadmodum

Vallesius lib. de Sacra Philos. cap. 19.

Israeliticum Populum singularibus cumulauit priuilegijs, ita quoque turpem ingratitudinem insolentibus, & valde atrocibus plexuit supplicijs.

Triste spectaculum grassantem, populantemque in humano corpore Lepram spectasse; Portento simile domum eadem colluuie fœdam, quæ Herum cum familia, & supellectile pellat. Diuorum plurimi portentosum hoc morbi genus sunt litteris testati, quibus reniti non dubitauit Galenus, eo fretus argumento, quòd Hipp. nusquam ægritudinis caussam reiecerit in Deos, quòd omnes per æquè diuinos profiteatur, quia à natura, hæc autem Dei ministra, quin eos sugillat, & vellicat, qui in Deos morborum caussas referunt. Verumtamen deposita discipuli persona necessum est refragari Pergameno, qui, vt ait Otho Brusfelensis, à sola corporis, & humorum temperie morborum caussam trahens nullos à Deo infligi, aut curari impiè fabulatur: Nec est, quòd suæ culpæ Hippocratem prætendat, ille enim cum Homero, & Hesiodo nonnunquam morborum esse caussam diuinum Numen, ideoque ab eodem exordiendam esse curationem liquidò profitetur, cum Deum in medicina minimè ociosum esse cognouerit. Quid verò dilucidius, quàm quod primo Prognosticôn? Conceptis ille verbis præcipit, vt sedulò inspiciamus, numquid aliquid diuinum in morbis subsit. Quid per Deum τὸ θεῖον illud, ni diuinum supplicium, quod Deus morbis affligendo in scelerum vindictam sumit? Hoc vt euitaret Galenus, diuinum Aërem est interpretatus, eosque perstrinxit, qui ob iustã Dei vindicis irã morbos emergere animo duxerunt (Mosem autem, & Euangeliographos audit, qui nulla supposita ratione historias scriptitarunt, quos alibi etiam sine demonstratione loquentes refellit.) Præterea eos quoque reijcit, qui decretorios dies in diuinam regerunt caussam, quia incognita est, & ino-

Lib. de morbo sacro. Lib. de Virg. morbis. Lib. de Aere. L. A. Li. Pharmacorum simpliciũ in Præfatione ad lect. Lib. de Muliebri Nat. Lib. de Elegãti.

& inopinabilis. Iure autem hoc arguitur, quia non omnia, quæ arcanas, abditasque caussas habent, diuina sunt nuncupanda, sed quæ prorsus admiranda. Accedit, diiudicantium dierum caussas non latuisse senem. Quare propriam subijcit sententiam, intelligendam esse aëris conditionem, sed quia praua hæc aeris conditio à Cœlo fit, & declinari non potest, diuina dicenda est. Atque licèt hæc sententia Hipp. accommodari possit, quia phrasi Latinis, Græcis, & Hebræis consueta aër Cœlum dicitur, vnde Diogenes aërem Deum appellabat, à veritate tamen abhorret, quoniam Galenus ipse eorum opinionem de diebus criticis vellicans, qui ad diuina recurrebant, non vtique, ait, diuinæ caussæ, quia nec incognitæ, nec inopinabiles, nec admirandæ, licèt ex Cœli motu, maximè verò Lunæ deriuentur. Præterea si propter Cœlum diuina appellanda forent, quæ ab eo pendent, vniuersum naturæ opificium esset diuinum.

Sed mittamus iam Galenum, qui in hoc inferiori mundo nil immortale cognouit, nec diuinum, quin ne animam quidem rationalem aliud esse putauit, quàm temperamentum, aut innatum calidum, nec aliter à suo Plat. doceri potuit. Facessat igitur parumper, quando nec à discipulis eius fouetur opinio. Sunt, qui pro aere occultam, & deleteriam qualitatem è Cœlo deriuatam sufficiunt: Quæ sententia nec rei naturæ, nec Hipp. consentanea videtur, Cœlum enim Catholica caussa est, & propter vniuersi conseruationem mouetur, non ad demolitionem. Verùm cedo, cur à Cœlo maligna, & sontica qualitas potiùs, quàm benigna, & manifesta dici diuina debet? Hercules si qua diuina appellanda foret, certè benefica, & vitalis, quum Cœlum boni studio nobis moueatur. Atqui Hipp. ipse cum aëris, & eiusdem à Cœlo mutationum meminit, nihil interponit diuini.

Lib. quòd Animi mores, &c.

Marsilius Ficinus Mercurialis Vallerioła.

Ne-

Fernelius. In Physs. Neque eorum probatur opinio, qui τὸ θεῖον formæ totiusque substantiæ morbos interpretantur, quòd fortassis in Physicis Arist. semel formam nuncupauit diuinam, nam eo modo vnumquodque diuinum esset, quum sua exornetur specie, & forma.

Neoterici. Quid sit diuinū in morbis. Multò minùs cuiusdam boni arridet opinio, qui diuinum caussarum syndromen, atque concursum intelligit. Homo plusculum philautos putat caussarum colligantiam, & implexum esse illud diuinum, de quo Prognosticôn primo fit mentio, quasi dixeris fatale. Vtpotè si quis misellus iter faciens magna repetè tempestatum, imbriumque vi obrutus tecta requirat, quæ plurimo distent interuallo, cogatur madida sub veste pernoctare. Tandem redeunte die post longos viæ errores in diuersorium secedat omni copia vacans, vbi nec lecti, nec ignis, nec mensæ facultas fiat. Cogatur cedere fame, & frigore pulsus. Interim præ stegnosi febribus corripiatur validis, desideretur Hospitia, Medici, pharmaca, soteria cuncta, fato moriatur.

Hoc putat ille diuinum in morbis. Siccine per ambages diuina procedunt? Emoriar, si quicquam audierim inconsultius. Fato enim morimur multa consumpti senectute, & naturaliter, vnde ignis vrit fato. Quare meritò queritur soror Anna de Didone, quòd intempestiuè mortem oppeteret.

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat
Sed misera ante diem,

Cum Persæ Græcorum templa incendijs absumpsissent, & solo adæquassent, Iones instaurari vetuerunt, vt eorum spurca barbaries à singulis videretur. Ita mihi nefas, imaginosam hanc solertiam destruere, qui cupio ab omnibus videri.

Riolanus Euchetarum arrogantiam proscindens,

qui primarum caussarum intelligentia, se tandem æquare posse Deum gloriabantur, modestiùs inquit; Socrates, cum diu, multùmque in rerum humanarum, diuinarumque cognitione desudasset, hoc vnum se scire confessus est, quòd nil sciret. Eadem modestia Hipp. in morbis diuinum quiddam inesse affirmabat, quod siue occultum, siue inexplicabile, siue cœleste, & à Deo profectum interpreteris, vt puta sceleratorum flagellum, fortassis ad Authoris mentem, haud dubiè ad rei ipsius veritatem aptè, & accommodatè dixeris.

Et quamuis perinde accidat in Hipp. sententiis, atque in Thimantis opellis, in quibus plusculum semper aliquid intelligebatur, quàm pingeretur, à nobis tamen, qui Catholicam fidem, atque adeò veritatem ipsam profitemur, sine ambagibus diuinum hocce, Dei esse voluntatem, credendum, quæ in scelerum vindictam, & alicuius ergo boni morbos incutit. Ac, vt priuato vtamur exemplo, mors Regis Ioram, qui per immane nefas Populũ à lege Dei auerterat, & fratres sæua morte necauerat, ita describitur. Et super hęc omnia percussit eum ,,
Dominus alui languore insanabili, cumque diei succe- ,,
deret dies, & temporum spatia voluerentur duorum an- ,,
norum expletus est circulus, & sic longa consumptus ta- ,,
be, ita vt egereret etiam viscera sua, languore pariter, & ,,
vita caruit. ,,

In hisce affectibus tota medendi Ars nihil potest, quòd Dei ope destituatur: Id quod etiam Asiæ Regis euentus comprobat, qui podagra mortuus est intra triennium, neque excessit quadragesimumprimum ætatis annum, quia in infirmitate sua Deum non quæsiuit, sed magis Medicorum confidit peritiæ. Contra verò Ezechias cum ad mortem ægrotaret Deo iubente leuissimo medicamento, admota scilicet ficuum massa, ab Esaia sanatus est. Quare istorum maximè habenda prouiden-

dentia eſt cum Medico,tum ægroto Chriſtiano,qui primo quoque tempore,quæ ad morituros pertinent, ſanctè compoſitis,ita Arti fidere debet, vt Dei opem enixè imploret,atque ita Deum obſecrare, vt Artem neceſſariam vſquequaque ludibrio non habeat, quandoquidem & Sancti viri pharmacis vtebantur, vt & Media adhiberent legitima ad ſanitatem, & Medicinam ſacerrimum Dei donum apud Homines commendarent.

Quòd Deus ſeruat, & purificat Homines.

CAPVT VII.

APIENTER Proclus, ſi quid aliud, ſcripſit, omne diuinum prouidere ſecundis,& ereptum eſſe ab ijs,queis prouidetur; ſi quidem corporea ſubſtantia, quæ ſecunda eſt, ſpiritali, quæ prima meritò dicitur, ſubiecta eſt: Hinc Ariſt. non ſemel à Deo Cęlum,& naturam pendere palam eſt confeſſus, in quam ſententiam vniuerſi Ariſt. interpretes incidentes à Deo conſeruante, non producente pendere teſtantur, quòd putarit Philoſophus Mundum Deo fuiſſe coæternum (ni fortè dicendum videatur, negaſſe quidem Ariſt. per generationem cœpiſſe, per ſimplicem verò emanationem, naturalemue proceſſum, non iſſe inficias.) Quid quid ſenſerit tandem Stagirita, res profectò poſtulat, vt dicamus, res vniuerſas à prima illa cauſſa dependere ſubſtantiuè, producēte,& ad ipſam, ceu vltimum finem referri. Deus enim eſt A,& ω, ſeu principium,& finis. Hinc Academicæ Scholæ proceres. Quæ ſunt omnia ſunt, & ab vno,& in vno,& ad vnum. Cuncta etenim

in

in Deo sunt vt in mouente, gubernante, & conseruante,(neque tamen ab eo vt sustentante materia,aut constituente forma pendent) Cæterùm quemadmodum res vniuersæ in Deo sunt, ita Deus vicissim in omnibus,non sanè secundùm inhærentem essentiam, vt ait Albertus,sed per illapsum,influentiam, & potestatem. Deus,inquiunt sapientiæ amatores, nulli mobili est extrinsecus per absentiam,verùm per inhærentiam, cum enim Deus vbique sit,non potest non esse præsto. Qua de re quia præclarè scripsit Author Libri de Mundo, age in medium eius verba feramus.

Vetus sermo est,inquit,à maioribusque proditus inter omnes homines vniuersa tum à Deo, tum per Deum constituta fuisse, atque coagmentata, nullamque naturam satis ad salutem instructam esse posse, quæ citra Dei præsidium suæ ipsa demum tutelæ permissa sit. Quocirca veterum nonnulli eousque prouecti sunt, vt hæc omnia dictitarent, Deorum esse plena omnia hauririque eorum spectra ab hominibus oculis, & auribus, reliquisque sensibus; Sententiæ illi quidem fundamenta iacientes diuinæ fortasse potentiæ, non item diuinæ naturæ congruentis; Etenim cunctorum, quæ rerum natura complectitur,cum seruator est Deus,tum verò quæcunque in hoc mundo quoquo modo perficiuntur, eorum omnium idem est genitor.

Non sic tamen ipse, vt opificis in morem, animalisque lassitudinem sentientis labore affici possit, vt qui ea facultate vtatur, quæ nulli

cedat difficultati, cuius ipse vi facultatis omnia in potestate continet. Nec minùs etiam, quæ longiùs ab eo videntur esse submota. Summam igitur, & primam sedem sortitus ea de caussa ὕπατος, quasi supremus appellatus est, & (vt inquit Poeta) in summo culmine vniuersi Cœli suum ipse habet domicilium situm, & collocatum. Maximè verò vim eius sentit, numineque eius fruitur ante omnia id corpus, quod proximè eum situm est. Tum quod secundum ab hoc situm habet, & vnumquodque deinceps, prout situum ordo ad nostrum vsque locum natura constitutus est. Quo fit, vt terra, & terrena omnia, quum longissimè ab diuinitatis adminiculatione abscedant, tam infirmitate summa sint ipsa, concinnitatisque sibi consentaneæ maximè expertia, atque ideo multo tumultu exagitata. Atqui cum ita sit diuinum Numen naturâ comparatum, quoquo vt versùs permeet, non mirum ea, in quibus ipsi versamur, ac nobis superiora, pro eo quantus est accessus ad Deum, vel abscessus ab eo, eius opitulationem quoque sentiunt. Proin id præstabilius esse censemus, Deoque tum decentius, tum magis consentaneum, ita de Deo opinari, vt dicamus potestatem illam in Cœlo sedes habentem suas incolumitatis caussam rebus vniuersis præstare, ijs quoque quæ ab eo longiùs remota sunt. Paulo autem inferiùs addit. Quare augustius id, decentiusque exi-

ſtimandum eſt; Deum ſummo in loco ita eſſe collocatum, Numinis vt tamen vis eius per vniuerſum mundum pertinens tum Solem, Lunamque moueat, tum cœlum omne circumagat, ſimulque cauſſam præbeat eorum, quæ in terris ſunt, ſalutis, atque incolumitatis.

Muſlet pudore ſuffulus Rhois filius, qui à Deo ſingula indiuidua regi denegauit, metuens ne bonitati diuinæ derogetur. Exiſtimauit enim diuinum regimen cognationem habere cum humano in quo media adhibentur, per quæ rector rebus ſeſe aptat regendis; hinc in plura diducitur virtus, hinc exhauritur, hinc vilet eorum, quæ gubernat, contagione. At prima cauſſa ſine virium detrimento ſuæ bonitatis influxu cuncta temperat, & moderatur, quem Solis inſtar radios emittẽtis in vniuerſum effundit, à quo ſingula pro naturæ ſuæ meritis perficiuntur. Nec rebus admiſcetur Deus agendis, quòd eius actio ſit intelligentia, hæc autem ſubſtantia, quæ ſupra vniuerſam eſt naturã, quare nec eius detrahitur virtuti nec decori, quod putauit Auerrhois, quemadmodum neque ſolaris radius, quia quoquo peruadit verſus, & diuerſa permeat corpora extenuatur, aut hebeteſcit. Hinc Auic. diuina inquit, manatio fit ſine auaritia, & diminutione. *Lib. de Viribus Cordis.*

Puro clarum lumine Phœbum
Melliflui canit oris Homerus.
Qui tamen intima viſcera terræ, *Boetius.*
Non valet aut pelagi radiorum
Infirma peruadere luce:
Haud ſic magni conditor orbis.
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terræ mole reſiſtunt,
Nec nox atris nubibus obſtat.

 Quæ

Quæ sint, quæ fuerint, veniántque
Vno mentis cernit in ictu,
Quem quia respicit omnia solus
Verum possis dicere Solem.

Lib. 3. Philos. conf. Hæc graphicè Boetius, qui ad concludendum Diuinum regimen his progreditur: Mundus hic ex tam diuersis contrarijs partibus in vnam formam minimè conuenisset, nisi vnus esset, qui tàm diuersa coniungeret, coniuncta verò naturarum ipsa diuersitas inuicem discors dissociaret, atque diuelleret, nisi esset vnus, qui quod nexuit, contineret. Non tam verò naturæ ordo certò procederet, nec tam dispositos motus locis, temporibus, efficientia, spatijs, qualitatibus explicaret, nisi vnus esset, qui has mutationum varietates manens ipse disponeret. Hoc quid quid est, quo condita manent, atque agitantur vsitato cunctis vocabulo Deum nomino.

Deus licèt res omnes conseruet immediatè, suamet actione eas attingendo, quasdā tamen per se duntaxat, alias concurrentibus causis secundis in suo esse tuetur.

Diuinum hoc imperium ante omnes fatetur ille Hipp, agnouit ad singula pertinens. Proin lib. de Elegantia apertè fatetur; Numen esse cuncta gubernans, terrasque, tractusque maris, cœlumque profundum. Sed quod libro de morbo sacro scribitur, non ab Ethnico, verùm à Christiano Theologo diuino spiritu afflato expressum videtur: Vbi enim senex vlios eorum, qui à Deo morbum sacrum proficisci arbitrabantur (vnde sacrum dici putabant) reiecit opinionem, subijcit.

Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari, sordidissimum scilicet à purissimo: Verùm si contingat ab alio inquinari, aut quid

per-

perpeti, cupierit vtique à Deo purgari, ac purificari magis, quàm inquinari. Deus itaque est, qui maxima, & sceleratissima peccata purgat, ac purificat, & liberatio nostra existit, ipsique terminos templorum, ac delubrum Dijs designamus, vt nullus, qui non purus sit, eos transcendat, & ingressi respergimur, non veluti qui inquinemur, sed si quod etiam scelus priùs habemus purificemur.

Proh Hominũ, Deûmque fidem, potuitne mortalis, & caduca natura altiùs mentis aciem erigere, sanctiora potuitne excogitare? Vt Deum boni, pulchrique fontem, vt eum mala committere non posse, vt malorum curam gerere, & scelere temeratos expiare protestatur? Vt ab eo sospitatis nostræ originem deriuat? Quis Hippocratem vel entheasticum non deieret? Miramur Platonicos diuinè de Deo loquentes, atqui maxima, & sceleratissima peccata à Deo dilui, nemo Gentilium præter Hippocratem cum Israëliticis Vatibus cognouit. Si enim, inquit Paulus ad Rom. vnius delicto multi mortui sunt multò magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. Ad hæc Christianas ceremonias, & ritus Ecclesiæ prorsus innuit, dũ lustralibus aquis respergi homines antequã templa subeant, vt purificentur. Quid? Nonne in Baptismate aquis abluimur? Non ne prope valuas expositi manent latices, vt his veluti piati à Dijs gratiam ineamus immortalibus? O Hippocratem maximum, ò sacerrimum senem, qui non modò Artis Medicæ paragelmata nobis tradidit, verùm & diuinæ pietatis semina iecit, quibus imbuti admiramur, simul & veneramur manes diuinos.

Cæ-

Cæterùm, antequam huic disputationi colophonem imponam, sciendum summum illum Plasmatorem, Vniuersique opificem præordinasse quidem omnia in proprios fines, mediaque præfinisse, quibus vnaquæque res ad finem suum commodè perueniat, Mundi tamen gubernacula ad absolueda munera medijs caussis commisisse. Inferiora enim corpora à superioribus reguntur, hæc autem à separatis Mentibus, idque non ob diuinæ virtutis imbecillitatem, sed ob bonitatis immensitatem, cum rebus à se creatis efficientiæ dignitatem impartiri voluerit. Hinc Platonicorum deprehenditur error, qui putarunt prouidentiam triplicem esse, quarum prima est summi Dei præcipuè spiritualibus, & cœlestibus substantijs prouidentis; atque adeò toti Mundo solùm tamen quoad genera, & species, & vniuersales caussas. Secunda prouidetur rebus singularibus generabilibus, & corruptibilibus intra Lunæ orbem positis, quam sanè curam demandant secundis Dijs, qui cœlestia corpora cient. Tertia humanis consulitur rebus, cui Dæmones præficiunt, quos medios inter Deos, & homines constituunt.

Quod Fortuna magnam partem conferat ad benè, fœliciterque medendum.

Brutus. Philaletes. Euthymius.

CAPVT VIII.

BR. Quid hoc est tandem, quod fortunam tonatis, cui maximè Syri templa, arasque dicarūnt? Itane sine mente sonus? Memini me legisse omnium primum Bupalum eius simulachrum effinxisse

polum

polum in capite gestans, & manuum altera Amalthea sustinens cornu. Sed eadem pictoribus, quæ Phantasiæ libertas, humano capiti ceruicem iungere equinam, & varias inducere plumas, vt possint. Eandem audio (ita adoleuit fingendi licentia) Sortem, Nemesin, Tychen, Norciamue appellari, contrario semper fluibundam fluxu, & leuitate pernicem desultoria. Equidem ita tenuiter eam assequi mihi videor, vt verear prorsus, ne nomini quicquam subsit. *Phil.* Caue inanis phantasiæ figmentum credas. Fortuna, quòd temerè, & sine ratione feratur dicta est, etenim accidentium rerum subitus, & inopinatus est euentus. Quis enim Histaspis filium Darium Pheretrophorum ad regiam dignitatem euectum conspicatus, fortunam non profiteatur? Pone tibi ob oculos Archelaum Regem Simache Ancilla natum, Perseum Argiuum quidem, sed è vulgo, Antigonum, Polyparchum, raponem, Phocionem, Cleonem, quid aliud, putas, quàm fortuna elucescet? Rectè Agatocles apud Ausonium

Fortunam reuerenter habe, quicunque repentè
Diues ab exili progrediere loco.

Non possumus Brute, non possumus, quin fortunæ manus demus, & quod aiunt, herbam porrigamus, magnum habet imperium. *Br.* Non ego ierim inficias ex libera loquendi libidine, quid quid præter ordinem, & opinionem accidit, id fortunæ acceptum ferri. At sanè cum vniuersa ex certa caussa fiant, iure videntur mihi antiquorum quidam fortunam exterminasse, vtpote quæ duntaxat verbo tenus existit. Verùm seriò, si aliquid esse putas, in quo rerum genere collocas?

An ad actionem reuocare placet, cum circa practica versari dicatur? Arist. quippe eandem propè esse, quæ fœlicitas, opinatus est, hæc autem eupraxia, siue bona actio. *Phil.* Profectò Arist. inter efficientes caus-

fas

ſas recenſet, (Pulchrè enim demonſtrauit Alexander in alias cauſſas non eſſe deriuandam) verùm quæ per accidens cum verò accidentiam hanc alicui inhærescere ſubſtantiæ ſit neceſſum, vtique fortuna ad efficientem per ſe cauſſam reducenda eſt. Atqui cum efficientium tria ſint genera, Mens quippe, Ars, Natura, ſiue facultas (quod enim in Phyſicis Philoſophus naturam, in Metaphyſicis facultatem appellat) horum alicui innitatur, oportet. Videtur autem practico intellectui, à quo non niſi rationis diſcerniculo diſtinguitur. Verùm vt planiùs conſtet eius vis, atque natura, à finitione ſumam initia. Plato fortunam definit cauſſam, quæ ſectetur, & incidat rebus, quas facere elegimus. Ariſtot. verò, cauſſam, quæ hiſce rebus interueniat, quas alicuius gratia, & volentes facimus, obſcuram tamen, & inſtabilem. Viden' vt fortuna electionem excipiat, hæc autem intellectum ſequatur. *Br.* Putas igitur fortunã à mente, & à conſilio non ſeparari. *Phil.* Cum circa ea duntaxat, quæ à nobis agi, gerique poſſunt, verſetur, à voluntate, & conſilio dirimi, diuellique vix poſſit. Hocque intereſt inter alias cauſſas intercidentes, & fortunam, quòd illæ ſingulæ cauſſis per ſe accidunt, in fortuna verò vna, eademque actio alterius certa, & definita per ſe, alterius cauſſa per accidens euadit. *Br.* Quî fit igitur, vt fortuna minima ſit, vbi mens, & ratio multa? *Phil.* Quòd præter agentis conſilium accidit, atqui maximè intelligenti, & ſapienti, qui ſagacitate plurima præuidet, perpauca præter opinionem eueniunt. *Br.* Videris profectò fortunæ aliquam obiecisse imaginem, vt deinceps ad credendum inducat, nullo negotio. Cæterùm ſi conſilium, & actiones noſtras ſequitur fortuna, vnde vnuſquiſque ſuæ fortunæ faber dicitur, cur non omnes peræquè obſecundat, ſed illum opprimit, perſundatque hunc erigit, & extollit? Si peritia, vt ait Plato, efficit,

vt vita nostra per artes incedat, imperitia, vt temerè circumuagetur, cur alogos, & inertes aliquot Medicos videas fortunatissimos? Si circa practica versatur fortuna, quò quis agit consultiùs, eò esse debet fortunatior. Non sine tamen admiratione identidem contrarium est cernere. Quî fit hoc? *Phil.* grandem profectò mihi iniijcis scrupulum, quem ego nisi re maturè expensa non eximam. Est sanè dignus vindice nodus, cui suppar ego. Sed ecce properantem video Euthymium illum iatronicem, ipse satis bellè faciet. Te saluere iubemus, & opportunè, ita viuam, ades nobis Euthymi doctissime. *Euth.* Huius diei exortum vobis quoque foelicissimum peropto elegantissimi iuuenes. Sed quæ vos tenet sollicitos anxietas? Exprimite, si quid est, quod consilium, aut operam meam desideret. *Phil.* Est profectò, &, ni quàm primùm huc concedebas, me exercebat impensiùs, quæ & Claudianum pęnè transuersum egit, ambiguitas, Cur improborum (inscitia enim comitem semper habet malitiam) potiùs, quàm meliorum fortuna rationem habeat?

Sed cum res hominum tanta caligine volui
Aspicerem, lætosque diu florere nocentes,
Vexarique pios, rursus labefacta cadebat Claudianus.
Relligio, caussæque viam non sponte sequebar
Alterius, vacuo quæ femina currere motu
Affirmat, magnumque nouas per inane figuras
Fortuna, non arte regi.

Cur scilicet impij insipientes, super bonos, & sapientes efferantur? Non me præterit, quid afferant ex Peripatetico Auditorio nonnulli, sed neque rectè difficultatem diluunt, neque probantur mihi. *Euth.* Ad magna me euocatis mysteria, quæ sacrum potiùs desiderent Philosophum, quàm Apollinis Discipulum. Dicam

Io. Huartes lib. 1. Scrut. ingeniorũ.

H tamen

tamen misso tantisper Aristotele, vt vobis morem geram, à Platonicis fortunam à singulari Dei prouidentia non distingui: Quare cum eius obtutum nihil possit effugere, eorum quoque curam gerit, qui nauci sint faciendi, vt vel bonorum omnium perfusi delitijs Authorem suum agnoscant, & ad frugem redeant, vel certè studiosa eorum aliqua actio prætereunte, & euanido rependatur commodo: Nullum enim bonum irremuneratum relinquit Deus. Sed video vos aliquid amplius desiderare; Sciendum itaque fortunam interdum voluntatem, & intellectum significare, qui præcipua, & proxima perhibetur caussa fortunæ inopinati euentus ratione, hinc Arist. fortunam & casum dixit Intellectum, & naturam. Dein fortuna accipitur pro dispositione, & illice, quo agens ad agendum proritatur, vnde succedit actioni non intenta effectio, & hoc pacto desiderium, illicium, cognitio dici possunt fortuna, quæ à Proclo ita finitur, vt sit vis dæmoniaca caussas inordinatas inuicem connectens.

Nonnunquam fortuna de Cœlo dicitur, quod eufortunij, aut infortunij his mortalibus sit caussa, propterea globo insidens effingitur. Accipitur, denique pro influentia, vt apud Albertum Magnum, Fortuna, inquit, est qualitas à Cœlo profecta iuxta natiuitatis periodum, à qua quispiam aptus, aut ineptus ad fœlices successus redditur.

Hinc D. Thomas Astra, inquit, vim animis nostris imprimunt, per quam operamur, quod melius est, qua vi dicimur fortunati, vt Medicus medendo, Imperator pugnando: Hanc Arist. in Rhet vocat nobilitatem diuinæ potentiæ. *Br.* Partim Theologica, partim Physica nobis obtrudens dubij attulisti solutionem. Sed non vides quàm refractarium tuum habeas Hipp. qui

lib.

lib. de locis in homine. Si morborum certa sunt medicamenta, inquit, vt sunt, quorsum fortuna opus est? Aut si in exhibitione medicamentorum fortuna aliquid confert, non magis perfectè medicamenta, quàm non medicamenta cum fortuna exhibita morbis proderunt. Quare concludit; Qui medicinam perfectè callet, minimè fortunam respicit, aut expectat.

Hæc Hipp. & rectè ædepol, vbi namque ratio viget, nullum fortuna videtur habere posse locum, Ars verò mentis habitus est recta cum ratione effectiuus. *Euth.* Itane obijcis Hipp. ab Arte Medica fortunam amandantem? Ego verò tibi inducam palam admittentem.

Ita enim ille libro de Arte. At neque ego fortunam ab operibus vllis excludo. Quin potiùs existimo morbis, qui malè curantur, vt plurimum infortunium accidere; Qui benè, eos bonam fortunam nancisci. Paullo autem post subdit. Cæterùm dicet hîc aduersarius, multos iam ægros citra Medicorum vsum sanatos fuisse, & ego id dicentibus credo. Videtur autem mihi omnino fieri posse, vt qui medicis non vtuntur, in medicinam incidant, non quidem vt sciant, quid in ipsa rectum sit, quid non sit, sed quia fortuitò genus illud curationis offertur, quo vsi fuissent, si Medicos adhibuissent. Hæc Hipp.

Videtur ne tibi fortunam agnouisse Hippocr.? Certè non potes ire inficias, quum tam explicatè men-

tem prodiderit suam. Verùm, vt hoc ampliùs constet, repetendum, curationem vniuersam per contrarium fieri, (quamquam hoc temerè ausus est infringere perniciosissimus Paracelsus) hoc autem duplex est, intrinsecum vnum, alterum extrarium; illud natura ipsa est, virtus quippe rectrix omnium naturalium virium aggregatione coagmentata, vt docuit Galenus, quæ functionum omnium opifex est: Hinc Hippocr. naturam morborum omnium medicatricem nuncupauit. Quò respexit & Mesuæus animaduertens actionem soluentis medicamenti fieri discernente, & limitante natura, humorumque expulsionem ipsius esse naturæ opus, pharmacum verò eiusdem machinamentum, operatur verò natura, ceu per intestina instrumenta, per calorem, spiritum, & temperamentum. Extrarium verò contrarium est præsidium à Diæta, Chirurgia & Pharmacia petitum, quod sanè per fortunam, Medicum, & Assistentes adhiberi debet, tamquam per sanitatis efficientes caussas. Propterea Galenus ipse prodidit, fortunam quidem, Artem, & Artificem matrierum interuentu agere.

Epid.6.

In Principio suorum Canonum.

Ex hoc conficitur, vt fortuna non minimam partem conferat ad benè medendum.

Meth.11 c.1. Vnde Galenus, At verò, ait, cum caussæ sanitatis sint omnia, quæ sanitatem efficiunt, vna certè earum est, quod auxilium vocatur, quod pro varijs notionibus & vltima, & prima sanitatis caussa rectè dicitur. Quippe tempore vltima erit, propterea quòd tempore Natura, & Ars, & Fortuna priores sanitatis caussæ sunt.

3. de Loc. aff. c.7. Alibi verò idem Galenus, ait. Sæpe fortuna non contemnendā adipiscēdæ laudis ansam Medico suggerit, ea tamē vulgus Medicorū ob imperitiam vti nescit.

Hinc

Hinc etiam fortunam viam præbuisse Galeno, legere est, & bonam fortunam secutam esse Galenum. Desinat posthac igitur Bettus ille deblaterare, & Medicos vulgares, & superficiales vocitare, qui Medicum oportere esse fortunatum dictitant: Perquam necessaria videtur mihi fortuna [illegible]

S. de Aff. De Prænognitione. Comm. in Auic. li. 1.

Verùm sunt, qui in contraria Hippocr. loca incidentes ex parte ægri, & ex parte medentis fortunam admittunt in arte. Ex parte quidem Ægri, si peritum, & fidelem Medicum nanciscatur, propterea Galenus languentes illos fortunatos appellabat, qui in præstantem Medicum inciderent, infortunatos; qui in prauos & inscitos. Ex parte verò medentis, si curatu faciles, & salubres morbi occurrant, ægrique, & assidentes opportuna facientes. *Br.* Platonis in mentem venit, qui à Deo, & fortuna humana omnia gubernari asseruit. *Euth.* Profectò Hippocr. fortunam ab arte Medica non excludit, vtpote qui alibi Numen in Medicina minimè ociosum esse dixit, pharmacaque, & omnes Medici conatus inde agendi vim suscipere. Propterea hanc fortunam nonnulli interpretati sunt, Diuinā benedictionem, quā medendi scientia delibuta fœlicissimos gerit effectus, cum vniuersa à Deo pendeant, qui omnia in omnibus, vt ait Paulus, operatur. Mentis igitur, & Moris bonitatem quærat, qui fortunæ studio profrui concupiscit: Rectè, enim, & prudenter agendo Dijs gratum facimus, à quibus bona fortuna. Propterea antiquitùs infortunati declinabantur tamquam Dijs inuisi.

Capiuaccus lib. de Method. Doctrin. c. 9.

Lib. de Eleg.

Sennertus. Lib. Institutionum Medic.

Nullum Numen abest, si sit prudentia, sed nos
Te facimus fortuna Deum, cæloque locamus.

Quod vulgò fortunæ tribuitur, sacræ paginæ in

Deum

Deum referunt Exod. 21. 14. Fortuitò nihil accidit Exod. 21. 13. Deut. 19. 1.

Hæc sunt eruditissimi Iuuenes, quæ mihi ex tempore inter ambulandum in mentem venere, quibus scio, me non fecisse satis, quòd maior sit difficultas, quàm vt à me protinus enodari, atque resolui queat. Æqui igitur, bonique faciatis, dum meliora succurrant.

F I N I S.

Errorum	*Castigatio.*
Pag. vj. lin. vij. inculcet	inculcat
Pag. xiij. lin. xxvj. ab Hippocratem	ab Hippocrate
Pag. xv. lin. xxxi. secretione	secretiore
Pag. xxv. lin. xiv. crassioris ministerio	crassioris portione
Pag. xxv. lin. xxxiv. Hanc	Hunc
Pag. xxx. lin. v. ordine, & ratione	ordine &
Pag. xxx. lin. xiv. Expectari	Expectarit
Pag. xxxij. lin. ix. confieret	conficiet
Pag. xxxv. lin. viij. illa Mundo	illa de Mundo
Ibidem eam factus	an factus
Pag. xxxxij. lin. xiv. quæ	quam.
Pag. xxxxix. lin. ij. substentante	sustentante.